

Yayın Geliş Tarihi: 11.11.2013
Yayına Kabul Tarihi: 02.08.2014
Online Yayın Tarihi: 22.01.2015
<http://dx.doi.org/10.16953/deusbed.97238>

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Cilt: 16, Sayı: 3, Yıl: 2014, Sayfa: 383-411
ISSN: 1302-3284 E-ISSN: 1308-0911

ANLAŞMAZLIKLARIN ÇÖZÜMÜNDE AKRAN ARABULUCULUK MODELİNİN DÖNÜŞTÜRÜCÜ ETKİLERİ: ARABULUCU ÖĞRENCİLER GÖZÜNDEN BİR DEĞERLENDİRME

Cemile ÇETİN*
Abbas TÜRNUKLÜ**
Nuray TURAN***

Öz

Akran-arabuluculuğu, tarafsız bir üçüncü öğrencinin kolaylaştırıcılığında, çatışan öğrencilerin ortak sorunlarını yüz yüze müzakere ettikleri, bir anlaşmazlık çözüm yoludur. Akran-arabuluculuğunda, önerilerde bulunma, nihai kararı belirleme ve her iki tarafında kabul edeceği bir çözüm bulma sorumluluğu, öncelikle müzakere eden yani sorunun tarafı olan öğrencilere aittir (Messing, 1993). Böylece akran arabuluculuk oluşan sorunu çözme konusunda sahip olunan potansiyelin barışçıl performansa dönüştürülmesini sağlar. Araştırma, "akran arabuluculuk modelini, arabulucu öğrencilerin gözünden" değerlendirmek için gerçekleştirilmiştir. İzmir'de bir lisede altı yıldır uygulanan akran arabuluculuk programının etkililiği, arabuluculuk yapan 30'u kız, 20'si ise erkek olmak üzere 50 öğrenci ile yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak değerlendirilmiştir. Kodlama güvenilirliği %85,9'dur. Araştırmanın anlamlı sonuçlarından biri; öğrencilerin sınıf arkadaşları tarafından sınıflarının arabulucusu olarak seçilmekten mutluluk, heyecan ve sevinç hissettiklerini ifade etmiş olmalarıdır. Ayrıca, seçilmiş olmanın kendilerinde sorumluluk, özgüven, güçlülük ve sorun çözmeye ilişkin yeterlik duyguları hissettirdiğini belirtmişlerdir. Elde edilen sonuçlar, akran arabuluculuk ile anlaşmazlık çözümünde öğrenilmiş çaresizliğin yerini öğrenilmiş güçlülüğe bıraktığını işaret etmektedir. Aynı zamanda, akran odaklı bir anlaşmazlık çözüm yöntemi olan akran-arabuluculuk modelinin Türk kültüründe hem daha detaylı ve derinlemesine hem de yaygın etkisinin incelenmesine gereksinim vardır.

Anahtar Kelimeler: Arabuluculuk, Akran-arabuluculuğu, Çatışma, Anlaşmazlık.

* Yrd. Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, cemile.gurcay@deu.edu.tr

** Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, abbas.turnuklu@deu.edu.tr

*** Araş. Gör., Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, nuray.turan@deu.edu.tr

THE CONVERTER EFFECTS OF PEER MEDIATION MODEL FOR THE DISAGREEMENTS SOLUTION: EVALUATION FROM THE LOOK OF THE MEDIATOR STUDENTS

Abstract

Peer-mediation is a way of dispute resolution, facilitated by a neutral third student, that conflicting students negotiate their common problems face to face. In peer-mediation, making suggestions, determining the final decision and the responsibility of finding a solution acceptable to both sides primarily belong to students, the first side of the problem, who negotiate (Messing, 1993). Thus, peer mediation provides the transformation of owned potential into the peaceful performance in resolving the problem. Research was conducted to evaluate "peer mediation model through the eyes of mediator students". The assessment was done using the semi-structured interview with 50 students, including 30 females and 20 males, who mediate in the peer-mediation program applied in a high school for six years in Izmir. One of the striking results of the study is that students expressed that they feel happiness, excitement and joy because they have been chosen by their classmates as a mediator of the class. In addition, they expressed that being selected made themselves feel the competence related to the responsibility, self-reliance, strength and problem solving. There is a need for peer-mediation model which is a peer-oriented dispute resolution method, in Turkish culture both in a more detailed and deeply way, and in terms of the evaluation of its common effects.

Keywords: Mediation, Peer-mediation, Conflict, Dispute.

GİRİŞ

Liselerde öğrenciler arasında yaşanan anlaşmazlıklar, okul yaşamının doğal ve kaçınılmaz bir parçasıdır. Birbirinden farklı çıkar, istek, hedef, vizyon, değer ve kimlik özellikleri ile okula gelen öğrenciler gün içinde aynı sınıfı, koridoru, tuvaleti, bahçeyi paylaşırken, karşı karşıya gelebilmekte ve etkileşime girebilmektedir. Öğrenciler arasında yaşanan etkileşimler kimi zaman yapıcı ve barışçıl olarak sürdürülür iken, kimi zaman da yıkıcı bir yönelim gösterebilmektedir. Folger vd., (2013) öğrenciler arasında yaşanan anlaşmazlıklara ilişkin etkileşimlerin ağız dalaşı ve bir tarafın karşı tarafla açık bir rekabet içinde olması şeklinde karşısındakini alt etmeye yönelik bir çizgi izleyebileceğini söylemektedir. Öğrenciler arasında yaşanan etkileşim süreci bir dizi hareket ve karşı hareket şeklinde bir yönelim gösterebilmekte ve sıklıkla yapıcı ve barışçıl bir yüzleşme yaşanmamaktadır. Bush ve Folger (2005) çatışma sürecinin tahmin edilemez bir süreç olduğunu bildirmektedir. Sosyal etkileşim sürecinde her bir bireyin anlaşmazlık yaşamasının normal olduğu ve anlaşmazlıkları müzakere ederken yaşamını anlamlandırdığı da söylenebilir. Ancak her zaman yapıcı müzakerelerin yüz yüze başlatılması, sürdürülmesi ve tamamlanması mümkün olamamaktadır. Anlaşmazlık yaşayan kişilerin aynı zamanda yoğun kızgınlık ve yıkıcı duygular içinde olması onların diyaloglarının hızla yapıcı ve barışçıl bir çizgiden uzaklaşmasına sebep olabilmektedir. Bu nedenle öğrenci anlaşmazlıklarının yapıcı ve barışçıl yönetimi için iletişim ve etkileşimi

kolaylaştırıcı kişi önemli olmaktadır. Bu kişinin bir yetişkin yerine, sınıflardan seçilen ve arabuluculuk eğitimi almış bir akran öğrenci olması durumunda, anlaşmazlık yaşayan öğrencilerin kendi sorunlarını daha etkili müzakere ettikleri, barışçıl çözümleri yine kendilerinin yaratabildiği birçok araştırma tarafından öne sürülmektedir (Bell vd., 2000; Cantrell vd., 2007; Johnson ve Johnson, 1996a; Johnson ve Johnson, 2001; Smith vd., 2002). Dolayısıyla akran arabuluculuk öğrenci anlaşmazlıklarının yapıcı ve barışçıl yönetiminde bir seçenek olarak durmaktadır.

Okul ortamında doğal ve kaçınılmaz olarak yaşanan kişiler arası anlaşmazlıklar, akran arabulucu öğrencilerin kolaylaştırıcılığında yönetilerek hem çatışan öğrencilerin sosyal etkileşimlerinin geliştirilebilmesi ve dönüştürülebilmesi hem de doğrudan arabulucu öğrencilerin soru sorma, dinleme, empati ve benzeri sosyal becerilerinin geliştirilmesi açısından, bir fırsat ve araç olarak kullanılmaktadır. Bu bağlamda akran arabuluculuk, öğrenciler arasında yaşanan yıkıcı sosyal etkileşimlerin onların sosyal, duygusal ve ahlaki gelişimlerinde yaratacağı yıkıcı ve olumsuz etkileri de (Bush ve Folger, 2005) ortadan kaldırmak için önemli bir seçenek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bush ve Folger (2005: 22-23) arabuluculuk sürecini, kendi içerisinde çatışma ilişkisinin dönüştürülmesi ve sürece dâhil olan kişilerin anlayışlarının dönüştürülmesi konularında özel bir potansiyel barındırmakta olduğunu ifade etmektedir. Bu dönüşümsel potansiyel arabuluculuğun iki önemli dinamik etki yaratma kapasitesinden kaynaklanmaktadır. Bunlar, anlaşmazlığın tarafı olan bireyleri güçlendirme ve karşı tarafı tanıma ile anlama kapasitesidir. Bireylerin güçlenmesi anlaşmazlığın taraflarının kendi değerleri, güçleri, karar verme ve günlük problemleri ele alma becerileri konusundaki algılarının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi anlamına gelmektedir. Anlaşmazlığın diğer tarafını tanıma kapasitesi ise, bireylerde koşullara ve diğerlerinin görüşlerine ilişkin kabul anlayış ve empati uyanışını ifade etmektedir. Arabuluculuk süreci, anlaşmazlık yaşayan taraflara kendilerini anlama ve birbirleriyle çatışma ilişkisi yoluyla bağlanmalarına olanak tanımaktadır. Nitekim arabuluculuğun başında çatışan öğrenciler arasındaki iletişimin kapalı, savunmacı ve içe dönük nitelikte iken, arabuluculuk geliştikçe daha açık, güvene dayalı ve kabul edilir hâle gelmesi bu değişimin en önemli göstergelerinden birisidir.

Kişiler arası anlaşmazlıklar, öğrencilerin okul yaşamında hem kendileri hem de diğerleri ile olan deneyimlerini ve etkileşimlerini etkilemektedir. Öncelikle etkilediği herkeste bir güçsüzlük ve yetersizlik, belirsizlik, şaşkınlık, kararsızlık ve kontrol kaybı duygusu yaratmaktadır. Anlaşmazlıklar, aynı zamanda öğrencilerde kendine odaklanma hali yaratmakta, öncesine kıyasla taraflar kendileri ile meşgul olmakta, daha fazla savunmacı, şüpheli, kapalı olmakta ve sonuç olarak da saldırganlaşmaktadırlar (Bush ve Folger, 2005).

Bu nedenle, anlaşmazlık yaşayan taraflarda oluşan olumsuzlukları ortadan kaldırmak için arabuluculuğa gereksinim duyulmaktadır. Tarafların arabulucular

aracılığıyla olumsuz anlaşmazlık durumu ve sonuçlarını tersine döndürerek, öncelikle güçlülük duygusuna sonra diğer tarafa karşı anlayışlı ve empatik olma konusunda teşvik edilmesine ihtiyaç vardır. Anlaşmazlık yaşayan tarafların bu süreci kendi kendilerine gerçekleştirmeleri ve ilerletmeleri güçtür. Arabulucunun kolaylaştırıcılığında yıkıcı ilişki azami ölçüde pozitif yönde dönüştürülmeye çalışılmakta, öz-yeterlik ile diğer tarafa karşı bağlılık ve empati duyguları yeniden kazanılmaktadır (Bush ve Folger, 2005).

Bir anlaşmazlık çözüm yolu olarak akran arabuluculuk modelinin okullarda uygulanmasının hem anlaşmazlık yaşayan öğrenciler hem de okulun geneli için bir çok olumlu yönü olmasına karşın, bu süreçte en çok fayda sağlayan kişiler akran arabulucuların kendileri olmuşlardır (Van Slyck ve Stem, 1991'den akt. Humphries, 1999). Arabuluculuk süreci, doğası gereği, öğrencilerin kendi kararlarını kendilerinin vermeleri ve kendilerini doğrudan etkileyen anlaşmazlık sürecini yönetmeleri nedeniyle öz-düzenleme, özsaygı, özyönetim ve öz-disiplin becerilerinin gelişmesine katkı koyan bir niteliktedir (Johnson ve Johnson, 1997; Sweeney ve Carruthers, 1996; Maxwell, 1989).

Johnson ve Johnson (1996a) özdüzenleme, özsaygı, özyönetim ve özdisiplin becerilerinin, öğrencilerin sosyal ve bilişsel gelişimleri için anahtar öğeler olduğunu belirtmektedir. Ayrıca, bu nedenle kendi anlaşmazlıklarını diyalog, müzakere ve arabuluculuk aracılığıyla yönetmek için eğitim alan ve beceri kazanan öğrencilerin eğitim almayanlara göre gelişimsel avantaj sağladığını da ifade etmektedir (Johnson ve Johnson, 1995). Bunlara ek olarak arabuluculuk süreci, özellikle arabulucu öğrencilerin özsaygıları ile birlikte özgüvenlerini de geliştirmektedir (Maxwell, 1989; Messing, 1993; Thompson, 1996; Türnüklü, 2011). Böylece arabulucu öğrenciler hem akranları arasında daha iyi liderlik gösterebilmekte hem de akademik performanslarında anlamlı gelişmeler oluşmaktadır (Lane ve McWhirter, 1992). Türnüklü (2011) arabuluculuk sürecinde arabulucu öğrencilerin elde ettikleri dönüşümlerin başında anlaşmazlık çözümü, empati kurabilme, iletişim ve problem çözme becerilerinin gelişimi ile anlaşmazlıkları ele alma tutumlarındaki değişimi saptamıştır. Buna ek olarak arabuluculuğun öğrencilerin kişisel gelişimlerinde ve akran ilişkilerinde olumlu dönüşüme sebep olduğunu ve bu becerileri okul dışı ilişkilere transfer ettiklerini de vurgulamaktadır. Akran arabuluculuk eğitimlerinin ve kazanılan becerilerin okullardaki somut anlaşmazlıklarda uygulanmasının avantajı ise bu becerilerin okul dışındaki toplumsal yaşama diğer bir ifade ile sokağa, komşuluk ilişkilerine, aile bireylerine ve çalışma yaşamına aktarılmasıdır. Bu olumlu transfer kapasitesi, öğrencilerin sosyal yaşamlarında daha iyi bir yurttaş, problem çözücü ve sorumlu bireyler olmalarına katkı vermektedir (Johnson ve Johnson, 1996b; Moriarty ve McDonald, 1991; Williamson vd., 1999). Bu yönü ile de ilk bakışta olumsuz gibi görünen anlaşmazlıklar yapıcı ve barışçıl olarak yönetildiği takdirde kişisel dönüşüm ve gelişim ve daha yapıcı bir yurttaş olunabilme kapasitesine katkı vermektedir.

Yukarıdaki bilgilerin ışığı altında bu araştırmanın temel amacı, bir lisede 2007-2013 eğitim ve öğretim yılları boyunca uygulanmakta olan “öğrenciler arasındaki anlaşmazlıkların yapıcı ve barışçıl çözümünde **akran arabuluculuk** modelinin”, arabulucu öğrenciler üzerindeki etkilerinin, “**arabulucu öğrencilerin**” gözünden incelenmesidir. Bu amaç çerçevesinde çalışmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır.

Akran arabulucu öğrencilerin algılarına göre;

1. arabulucu olduklarında yaşadığı duygular nelerdir?
2. arabulucu olarak seçilmelerinin olumlu yönlerine ilişkin algıları nelerdir?
3. arabulucu olarak seçilmelerinin olumsuz yönlerine ilişkin algıları nelerdir?
4. arabuluculuk yapmalarının arkadaşları ile olan ilişkileri üzerindeki etkileri nelerdir?
5. anlaşmazlık yaşayan ve arabuluculuk oturumlarına gelen öğrencilerle ilişkilerinde nasıl bir değişim oldu?
6. müzakere ve arabuluculuk eğitimi aldıktan sonra anlaşmazlık yaşayan öğrencilere arabuluculuk yapmalarının olumlu yönleri nelerdir?
7. müzakere ve arabuluculuk eğitimi aldıktan sonra anlaşmazlık yaşayan öğrencilere arabuluculuk yapmalarının olumsuz yönleri nelerdir?
8. müzakere ve arabuluculuk eğitimi aldıktan sonra anlaşmazlık yaşayan öğrencilere arabuluculuk yapmalarının kendilerini zorlayan yönleri nelerdir?

YÖNTEM

Bu araştırma, nitel araştırma tekniklerinden “yarı yapılandırılmış görüşme tekniği” kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin kullanılmasının ana nedeni, arabulucu öğrencilerin kişisel deneyimlerine ilişkin derin ve detaylı sözel veri elde etmektir. Çalışmada, arkadaşlarının anlaşmazlıklarında arabuluculuk yapan öğrencilerin arabuluculuk deneyimlerine ilişkin algıları onların dilinden anlaşılma ve keşfedilmeye çalışılmıştır.

ÇALIŞMA GRUBU

Çalışma, İzmir’de sosyo-ekonomik durumları düşük seviyedeki ailelerin çocuklarının devam ettiği, oldukça fazla çatışma ve kişilerarası şiddet yaşanan bir lisede gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin çoğunluğu, Türkiye’nin çeşitli bölgelerinden göç etmiş, maddi durumu iyi olmayan ailelerden gelmektedir. “Anlaşmazlık Çözümü Müzakere ve Akran Arabuluculuk Eğitim Programı” araştırmacılar tarafından 6 yıl süreyle birinci sınıf öğrencilerine verilmiştir.

Her sene lise birinci sınıf öğrencilerine ilişkiler netleştikten sonra kasım ayı gibi, şu soru sorulmuştur: “*herhangi bir sınıf arkadaşınızla, aranızda yaşadığınız*

bir anlaşmazlığı kavgayı ya da çekişmeyi yapıcı ve barışçıl olarak yönetmek için yardım almak istediğin ve güvendiğin 3 sınıf arkadaşın kimdir?” öğrencilerin yazmış oldukları “3” öğrenci isimlerinin frekansı, sınıfta öğrencilerin göz önünde alınarak, en çok tercih edilen öğrenciler, kabul ettikleri ve gönüllü oldukları takdirde “sınıf arabulucusu” olarak belirlenmiştir. Daha sonra bu öğrencilere “Anlaşmazlık Çözümü Müzakere ve Akran Arabuluculuk Eğitim Programı” (Türnüklü vd., 2009a, b) kullanılarak eğitim verilmiştir. Her bir sınıftan 4 kız ve 4 erkek olmak üzere 8 öğrenci eğitim alarak sınıflarında ikişer haftalık süreçte ikişer kişi olarak arabuluculuk hizmeti vermişlerdir. Çalışmada arkadaşlarının anlaşmazlıklarında en çok arabulucu olarak tercih edilen öğrencilerin, arabuluculuk deneyimleri göz önünde bulundurularak, gönüllü olanlarla yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak görüşmeler yapılmıştır.

Araştırmanın çalışma grubu 30'u kız, 20'si ise erkek olmak üzere 50 öğrencidir. Çalışma grubunun oluşturulmasında en fazla arabuluculuk yapan öğrenciler tercih edilmiştir. Böylece programın etkisine ilişkin, somut tecrübelere dayalı, daha derin ve detaylı veri elde edilebileceği düşünülmüştür. Görüşme sonucunda elde edilen nitel veriler içerik analizi tekniği ile analiz edilerek hem frekans ve yüzde verilerek hem de öğrenci söylemleri doğrudan aktararak sunulmuştur.

VERİ TOPLAMA ARACI

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Formdaki sorular arabulucu öğrencilerin arabuluculuk deneyimlerine ilişkin algılarını ve görüşlerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Formdaki açık uçlu sorular şöyledir:

1. Arabulucu olduğunda hangi duyguları yaşadın?
2. Arabulucu olmanın, senin için olumlu tarafları nelerdir?
3. Arabulucu olmanın, senin için olumsuz tarafları nelerdir?
4. Senin arabulucu olman, arkadaşlarıyla ilişkini nasıl etkiledi?
5. Arabuluculuk oturumuna gelen, çatışan arkadaşlarıyla ilişkinde nasıl bir değişim oldu?
6. Çatışma yaşayan arkadaşlarına yardım etmenin
 - a) Olumlu tarafları nelerdir?
 - b) Olumsuz tarafları nelerdir?
 - c) Seni zorlayan tarafları nelerdir?

Asıl öğrenci görüşmeleri gerçekleştirilmeden önce, görüşme formu kullanılarak beş öğrenciyle ön uygulama yapılmış ve soruların anlaşılır olup olmadığı kontrol edilmiştir. Görüşme sorularında gerekli düzeltmeler yapıp asıl görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde edinilen bilgiler araştırmacılar tarafından elle yazarak kaydedilmiştir. Konuşmalar daha sonra bilgisayar ortamına aktararak değerlendirilmiştir.

İşlem Yolu

Bu araştırma bir lisede anlaşmazlık yönetim modeli olarak altı yıldır uygulanmakta olan “akran arabuluculuk” modelinin arabulucu öğrencilerin gözünden değerlendirilmesi için gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada altı yıl süresince yeni gelen birinci sınıf öğrencilerine Anlaşmazlık Çözümü ve Akran Arabuluculuk Eğitim Programı verilmiştir. Anlaşmazlık Çözümü ve Akran Arabuluculuk Eğitim Programı alanda son yıllarda yapılan yayınlar temel alınarak geliştirilmiştir (Türnüklü vd., 2009a, b). Eğitim programı toplam 31 saat olmak üzere, dört temel beceriyi kapsamaktadır: Kişilerarası anlaşmazlıkların doğasını anlama (onbir saat), iletişim becerileri (dört saat), öfke yönetimi (altı saat), ve kişilerarası anlaşmazlık çözümü becerileri (müzakere ve akran arabuluculuk) (on saat).

“Anlaşmazlık Çözümü Müzakere ve Akran Arabuluculuk Eğitim Programı” 2006-2007 eğitim ve öğretim yılında uygulanmaya başlanmıştır. Program materyalleri öğretmen kitabı ve öğrenci kitabından oluşmaktadır. Eğitim sürecinde bireysel öğrenme, sınıf çalışması, ikili çalışma ve grup çalışması kullanılmıştır. Öğrencilere sıklıkla okulda yaşanan öğrenci anlaşmazlık senaryoları verilmiş ve canlandırmalar yaptırılmıştır. Programın okulda tam kabul görmesi ve öğrencilerle paralellik sağlanması için öğretmenlere de eğitim verilmiştir.

Akran arabulucu öğrenciler sınıf arkadaşlarının görüşlerine göre seçildikten sonra akran arabuluculuk süreci başlatılmıştır. İki kişilik takımlar halinde ve ikişer hafta olmak üzere, arkadaşlarının anlaşmazlıklarında arabuluculuk yapmışlardır. Akran arabulucular dönem içerisinde zaman zaman çatışan taraf olarak da sürece katılmışlardır. İki haftalık görev süreleri öncesinde akran arabulucular, arkadaşlarının anlaşmazlıklarında her iki tarafı da memnun edecek şekilde yapıcı ve barışçıl bir çözüme varmalarında yardım edebilmek ve arabuluculuk formlarını sağlıklı bir şekilde doldurabilmelerini sağlamak için iki saatlik ek bir eğitimden daha geçirilmişlerdir. Bu eğitim akran arabulucular arasında standart bir işleyiş sağlamak amacıyla öngörülmüştür. Daha sonra, iki hafta boyunca okulda yaşanan öğrenci çatışmaları ve anlaşmazlıkları, o dönemin akran arabulucu öğrencilerinin kolaylaştırıcılığında çözümlenmeye başlanmıştır.

VERİ ANALİZİ

Yarı-yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanan sözel veriler içerik analiz tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. İçerik analizi Johnson vd. (1996)'nin modeline uygun olarak yapılmıştır. İlk olarak görüşme formundaki tüm sorulara verilen yanıtlar belli bir aşinalık düzeyi kazanma amacıyla okunmuş, daha sonra toplam 50 akran arabulucunun verdiği yanıtlar kategorilere ayrılmış ve bu kategoriler daha genel kategoriler (mutluluk, sevinç, özgüven, özsaygı, heyecan, şaşkınlık, boş hissetmek) altında toplanmıştır. Nihai kategoriler belirlendikten sonra tüm yanıtlar araştırmacılardan biri tarafından tekrar okunup belirlenen

kategorilere kodlanmıştır. Her kategorideki yanıtlar kodlandıktan sonra cinsiyete göre yüzde ve frekansları hesaplanmıştır. Benzer biçimde, tablolarda öğrenci söylemlerine de yer verilmiştir. Son kodlamadan önce, kodlayıcı (intra-rater) güvenilirliği hesaplanmıştır (Miles ve Huberman, 1994). Formlar aynı araştırmacı tarafından bir hafta arayla iki defa kodlanmıştır. Kodlama güvenilirliği %85,9 olarak hesaplanmıştır.

BULGULAR

Çalışmaya ilişkin veriler araştırma soruları referans alınarak alt başlıklar halinde sunulmuştur.

Arabulucu Olunduğunda Yaşanan Duygulara İlişkin Bulgular

Tablo 1’de arabulucu öğrencilerin arabulucu olduklarında yaşadıkları duygulara ilişkin analiz sonuçları yer almaktadır. Öğrencilerin yaşadıkları duygular yedi ana kategoride sınıflandırılmıştır. Bunlar mutluluk, sevinç, özgüven, özsaygı, heyecan, şaşkınlık ve boş hissetmek şeklinde oluşmuştur. Kız ve erkeklerin tepkilerine ilişkin ana kategoriler karşılaştırmalı olarak incelendiğinde erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre “mutluluk” (%48) ve “özsaygı” (%16) kategorisine daha çok tepki verdikleri görülmektedir. Kız öğrenciler ise, erkek öğrencilere göre “sevinç” (%17), “heyecan” (%15) ve “şaşkınlık” (%5) kategorilerine daha çok vurgu yapmışlardır.

Hem kız öğrenciler hem de erkek öğrenciler özellikle ve öncelikle “mutluluk” duygusunu vurgulamışlardır. Öğrencilerin mutluluğa ilişkin vurguları şöyledir: “...Barıştırınca mutlu oluyorum/ Memnunum/ İyi iletişim sağlamalarını sağlamak mutluluk verici bir şey/ İki insanı barıştırmak mutlu edici bir şey/ Barıştırmak mutlu olacağına hissettim/ Mutlu oldum kavga olmayacak insanlar barışacak diye mutlu oldum/ Hoşuma gitti. Anlaştırmak duygusu mutluluk/ Mutlu oldum sorun çözünce/ İnsanlara yardım etmek hoşuma gidiyordu. Geçimsizlikleri gidermek hoşuma gitti.” Öğrenciler söylemlerinde özellikle diğer öğrencileri barıştırdıklarında ve onlar için bir şeyler yaptıklarında yaşadıkları duyguyu vurgulamışlardır. Bu söylemlerin arkasında öğrencilerin içlerinde yaşadıkları diğer insanlar için bir şeyler yapabilme ve bunun sonunda yaşadıkları içsel iyilik duygusu özellikle vurgulanmıştır. Öğrencilerin mutluluğa ilişkin vurguladıkları diğer bir yönelim ise seçilmiş ve değer görmüş olmaktan dolayı yaşadıkları içsel tatmin duygusudur. Bunu vurgulamak için öğrenciler şunları söylemişlerdir: “İnsanların başvurması mutlu etti/ Eğlenceli olduğunu anladım. Şu an bile mutluyum. Büyük işler yapıyoruz. Çok büyük bir iş haline geldi/ Eğitim mutluluk verici/ Mutlu oldum, iyi bir şey, en çok oy almıştım.”

Mutluluğa ek olarak öğrencilerin başat olarak vurgulamış oldukları bir diğer duygu ise “sevinç”tir. “Sevinç” duygularını vurgulamak için ise şunları söylemişlerdir: “Sevindim seçtikleri için/ Tuhaf, anlatılamaz, sevindim/ Zaman geçtikçe çok sevindim/ Sayı olarak fazla çıkınca çok sevindim/ Çok sevindim/

İstedğim olduğunu düşündüm. İstedğim şey gerçekleştiği için sevindim/ Yardım alınacak bir insan olduğum için sevindim” Arabulucu öğrenciler sevinç ile ilgili olarak da özellikle hem arkadaşları tarafından yardım alınacak insan olarak görüldükleri için hem de istedikleri bir konumu elde ettikleri için sevindiklerini belirtmişlerdir.

Tablo 1: Öğrencilerin Arabulucu Olduklarında Yaşadıkları Duygular

Kategoriler	K	%	E	%	Öğrenci Söylemleri
Mutluluk	20	37	12	48	Mutlu oldum/ Duygulandım/ Mutlu eden bir duygu/ ...Barıştırmca mutlu oluyorum/ Memnunum/ İyi iletişim sağlamalarını sağlamak mutluluk verici bir şey/ Hoşuma gitti/ İki insanı barıştırmak mutlu edici bir şey/ Çok hoşuma gitti. Çok mutluyum arabulucu olmaktan/ Barıştırmak mutlu olacağı hissettim/Mutlu oldum çünkü yeni şeyler öğrendim/ Heyecan mutluluk var/ Mutlu oldum kavga olmayacak insanlar barışacak diye mutlu oldum/ İnsanların başvurması mutlu etti/ Eğlenceli olduğunu anladım. Şu an bile mutluyum. Büyük işler yapıyoruz. Çok büyük bir iş haline geldi/ Hoşuma gitti. Anlaşmak duygusu mutluluk/ Eğitim mutluluk verici/ Mutlu oldum sorun çözünce/ İnsanlara yardım etmek hoşuma gidiyordu. Geçimsizlikleri gidermek hoşuma gitti/ Mutlu oldum, iyi bir şey, en çok oy almıştım/ Hoşuma gitti.
Sevinç	9	17	3	12	Sevindim seçtikleri için/ Tuhaf, anlatılamaz, sevindim/ Zaman geçtikçe çok sevindim/ Sayı olarak fazla çıkınca çok sevindim/ Çok sevindim/ İstedğim olduğunu düşündüm. İstedğim şey gerçekleştiği için sevindim/ Yardım alınacak bir insan olduğum için sevindim.
Özgüven	7	13	3	12	Güçlü hissediyor/ Yetişkin gibi davranıldığında gururlu hissettim kendimi/ Gurur duydum/ Kendime güvenim arttı/ Gururlanıyor insan. Annemde gurur duydum/ Gururlandım/ Başarı hissettim. Derslerinde başarısız, arabuluculukta başarılı olmak güven verici/ Özgüven artırıyor/ Barışma ile ilgili özgüven yaşadım/ Kendime güven arttı.
Özsaygı	6	11	4	16	İki insanı barıştırmak onur verici bir duygu/ Kararlarımın dikkate alındığını hissettim/ İnsanları barıştırmak, sorunlarını çözmek iyi oluyor/ Güvendiklerini hissediyor/ Kendimi özel hissettim, barış elçisi olmak özel bir şey./ Çok güzel bir duygu arabulucu olmak, insana kendini iyi hissettiriyor/ Kendimi iyi hissettim. Güzel hissettim/ Ayrıcalıklı hissettim/ Kutsal bir şey.
Heyecan	8	15	2	8	Heyecanlandım/ Çok heyecanlandım/ İlk başta çok heyecanlandım/ Merak duygusu oluşuyor. Heyecana dönüşüyor/Heyecanlıydım/ Heyecan.
Şaşkınlık	3	5	-	-	Şaşırdım/ Yapabilecek miyim dedim şaşırdım.
Boş hissetmek	1	2	1	4	Boş hissettim. Bir işe yaramayacağını düşündüm/ Hiçbir şey hissetmedim.
Toplam	54	100	25	100	

“Özsaygı” arabulucu öğrencilerin en yoğun hissettikleri üçüncü duygu olarak oluşmuştur. Bu duyguya ilişkin ifadeleri; “İki insanı barıştırmak onur verici bir duygu/ Kararlarımın dikkate alındığını hissettim/ İnsanları barıştırmak, sorunlarını çözmek iyi oluyor/ Güvendiklerini hissediyor/ Kendimi özel hissettim, barış elçisi olmak özel bir şey/ Çok güzel bir duygu arabulucu olmak, insana kendini iyi hissettiriyor/ Kendimi iyi hissettim. Güzel hissettim/ Ayrıcalıklı hissettim/ Kutsal bir şey” şeklindeki cümlelerle oluşmuştur. Özsaygı noktasındaki vurgulamalar, arabulucuların kendilerini onurlu, güvenilir, özel, iyi ve ayrıcalıklı hissetmelerini sağlayan olumlu duygularla karşılık bulur şekilde tanımlanmıştır. Arabuluculuğun kutsal bir şey olarak tanımlanmış olması da hem kişisel anlam ve sorumluluk hem de arabuluculuğun yerleştirildiği yer konusunda dikkati çeken bir değerdendir.

Arabulucu Olmanın Olumlu Yönleri Hakkındaki Algılara İlişkin Bulgular

Öğrencilerin arabulucu olarak seçilmelerinin olumlu yönlerine yönelik algılarına ilişkin bulgular Tablo 2’de sunulmuştur. Öğrencilerin verdikleri yanıtların şekillendiği ana temalar şunlardır: *Kişisel gelişim, özgüven, kendini iyi hissetme, çevre ile daha iyi iletişim kurabilme ve olgunlaşmadır.*

Arabulucu öğrenci söylemlerinde en çok göze çarpan tema “*kişisel gelişim*”dir (kız=%63, erkek=%45). Arabulucu öğrencilerin kişisel gelişim başlığındaki yanıtları; *empatik gelişim, sorun çözme becerisi, öfke yönetim becerisi, iletişim becerisi ve algılamada değişim* olarak çeşitlenmekte ve toplanabilmektedir. Bu kategoride yer alan “*empati kurabilme*” becerisine yönelik gelişim oldukça anlamlıdır. Öğrenciler bu kategoride şunları vurgulamışlardır: “...*Dinlemeyi öğrendim. Çok dinle az konuş düsturum oldu. Anlatılmadığında anlıyorum/ Karşımdaki kişi ile tartışınca empati kurmayı, konuşarak çözüm bulmayı öğrendim/ Arkadaşlarımla daha iyi empati kuruyorum. İnsanları daha iyi anlıyorum o yeteneğim geliyor/ Farklı pencereden bakmaya başladık. Sadece kendi penceremizden bakmıyoruz. Başka seçenekler olduğunu öğrendim/ Empati kuruyorum karşıdakini dinliyorum/ Tartışmadan önce düşünüyorum, kendimi onun yerine koyuyorum. Neden böyle yaptı diyorum.*” Arabulucu öğrenci söylemlerinden de anlaşılacağı gibi öğrenciler iletişim kurdukları, sorun yaşayan ya da yaşadıkları kişileri anlamaya çalışma gibi öncelikli değişimleri ve dönüşümlerini vurgulamaktadırlar. Dinlemek ve anlamaya çalışmak en temel yaklaşımlar olarak ifade edilmektedir. Nitekim, empati becerisi, didaktik bir biçimde öğrencilere kazandırılacak ve aktarılacak bir beceri değildir. Tablodaki verilerden de anlaşılacağı gibi, empati, gerçek sorunların çözüm sürecinde, yaşanan diyaloglara bağlı olarak, öğrencilerin idrak edip kazandıkları ve hatta içselleştirdikleri bir beceridir.

Arabulucu öğrencilerin süreçte elde ettikleri en önemli sonuçlardan biri olarak vurguladıkları “*öfke yönetim*” becerisindeki gelişmelere ilişkin ifadeleri ise şu şekilde oluşmuştur. “*Öfke kontrolü yapıyorum. Sinir hastalığım geçti/ Annem öfkeli biri. Öfkesini kontrol edebiliyorum/ Hangi durumda olursam olayım. Şiddet kullanmamayı öğrendim. Şiddet altında olsam da kendimi kontrol etmeyi öğrendim/ Olaylara yıkıcı yönden değil yapıcı yönden bakıyoruz/ Ben kendi sorunlarımı konuşarak, öfkemi yönetebiliyorum/ Sinirli idim, öfkemi kontrol edebiliyorum/ Öfke kontrolü yapmayı öğrendim. Her şeyi daha kolay atlatabiliyorum/ Daha bilinçli oldum. Öfkeyi kontrol altına almaktı, bilinçli oldum/ Öfkemi kontrol etmeyi öğrendim. Konuşarak daha iyi anlaşılabilceğini öğrendim/ Eskiden çok sinirliydim. Antidepresan kullanıyordum. Yararlı oldu, öfke kontrolü yapabiliyorum/ Sinirleniyorum, sinirlendiğimde karşımdaki kişileri kırıyordum. Artık olumlu bakıyorum, kırmıyorum/ Çözüm bulmaya başladım. Öfke kontrolü uygulayabiliyorum”*

Söylemlerde de görüldüğü gibi arabulucu öğrenciler kendi duygu ve öfke yönetimlerine ilişkin becerilerinin geliştiğini ifade etmişlerdir. Araştırmanın alt

sosyo-ekonomik çevrede bulunan bir lisede yapıldığı, öğrencilerin önemli bir kısmının dar gelirli ailelerin çocuğu olduğu ve göçle büyük şehre geldiği, genellikle gecekondularda yaşadıkları göz önüne alındığında öfke ve duygu yönetimine yönelik dönüşümsel söylemler oldukça dikkat çekicidir. Arabulucu öğrenciler sınıfın akademik olarak en iyi öğrencileri değil aksine sosyal ilişkileri iyi olup arkadaşları tarafından tercih edilen öğrencilerdir. Durum böyle olunca, arabulucu öğrencilerin bizzat arabuluculuk yaparken kendi deneyimlerinden oldukça kazançlı çıktıkları ve öncelikle kendilerine ilişkin oto-kontrol mekanizmasını oluşturdukları ya da geliştirdikleri ve dönüştürdükleri anlaşılmaktadır. Bir diğer ifade ile belki de arabulucu olmaktan ve verilen eğitimden en fazla yarar sağlayan kitlenin, bizzat arabulucu öğrenciler olduğu da söylenebilir.

Arabulucu öğrencilerin vurguladıkları bir diğer olumlu gelişim ögesi ise, anlaşmazlık durumlarında çatışma ve kavga gibi öncelikli çözüm ögesi olarak görülen ve kullanılan sosyal gerçekliğe bakış açılarının değiştiğini vurgulamalarıdır: *“Kavgayı marifet olarak görmekten çıkardım. Kavga maddi manevi yönden yıpratıyor bunu fark ettim/ Ayrıcalıktır. Çünkü öğrendiklerimiz çok değerli ve önemli, basit değil/ Kavgayı hayatımdan çıkarıyorum. Sağlıklı düşünme aşılanıyor/ Hayata daha geniş açıdan bakmama yardımcı oluyor. Olumlu düşünmeme yardım ediyor”*

Arkadaşlarının anlaşmazlıklarını yapıcı-barışçıl-onarıcı olarak yönetirken arabulucu öğrencilerin sorunlu davranışa bakış tarzlarının değiştiği de bizzat kendileri tarafından açıkça vurgulanmıştır. Tüm bu söylemlerden de anlaşıldığı gibi arabuluculuğun bizzat kendisi oldukça eğitici, geliştirici ve dönüştürücü bir enstrümandır. Arabulucu öğrenciler arkadaşlarının anlaşmazlıklarını yapıcı-barışçıl-onarıcı olarak yönetirken sadece sorunun çözümüne katkıda bulunmamaktadırlar, aynı zamanda kendileri de bizzat gelişmekte ve dönüşmektedirler. Bu nedenle, aslında arabuluculuğun kendisini de bir çeşit “aşı” olarak ifadelendirmek mümkündür. Küçük yaşlarda basit kişiler arası çatışmalarda kazanılan beceriler, yetişkin yaşamında karşılaşılacakları daha ciddi kişiler arası çatışmalar için de aşılınmış ve kişisel dayanıklılıkları ve sorun çözebilme yeterliliklerinin gelişimine ve dönüşümüne katkıda bulunmuş olacaktır.

Kişisel gelişim başlığındaki tüm yanıtlar birlikte değerlendirildiğinde, öğrenci anlaşmazlıklarının çözümünde arabuluculuk deneyiminin kişisel gelişim ve ilerleme açısından dönüştürücü bir özelliğe sahip olduğu söylenebilir. Dolayısıyla kişisel değişimin ve dönüşümün yetişkin etkisi ile değil, akranlar üzerinden anlaşmazlıkların yapıcı ve barışçıl çözümüne yönelik alınan sorumluluk çerçevesinde pratik uygulamalardan bilişsel, duyuşsal ve davranışsal dönüşüme yönelik bir çizgi izlediği de ifade edilebilir.

Tablo 2: Arabulucu Olmanın Arabulucu Öğrenciler için Olumlu Yönleri

Kategoriler	K	%	E	%	Öğrenci Söylemleri
Kişisel gelişim	30	63	20	45	<p>a. Empatik gelişim Kişiler arası iletişimim fazlaştı. Dinlemeyi öğrendim. Çok dinle az konuş düsturum oldu. Anlatılmadığında anlıyorum/ Karşımdaki kişi ile tartışınca empati kurmayı, konuşarak çözüm bulmayı öğrendim/ Arkadaşlarımla daha iyi empati kuruyorum. İnsanları daha iyi anlıyorum o yeteneğim geliyor/ Kardeşimin de düşüncelerini alarak anlayarak konuşuyorum. Bana kızarlardı. Ben kızmıyorum/ Başkalarının duygularını benimsemeyi öğrendim/ Farklı pencereden bakmaya başladık. Sadece kendi penceremizden bakmıyoruz. Başka seçenekler olduğunu öğrendim/ Empati kuruyorum karşımdakini dinliyorum/ Tartışmadan önce düşünüyorum, kendimi onun yerine koyuyorum. Neden böyle yaptı diyorum.</p> <p>b. Sorun çözme becerisi Kazan-kazan olması/ Ufak tartışmada birbirimize vururduk. Ailemde yoktu. Şimdi konuşuyoruz. Kendi aramızda halledebiliyoruz/ Sorunları çözebiliyorum... İkna etme gücüm arttı/ Sorun olunca çözebiliyorum/ Arkadaşlarımla tartışınca onların sorunlarını çözüyorum.</p> <p>c. Öfke yönetim becerisi Öfke kontrolü yapıyorum. Sinir hastalığım geçti/ Annem öfkeli biri. Öfkesini kontrol edebiliyorum/ Hangi durumda olursam olayım. Şiddet kullanmamayı öğrendim. Şiddet altında olsam da kendimi kontrol kontrolü uygulayabiliyorum etmeyi öğrendim/ Olaylara yıkıcı yönden değil yapıcı yönden bakıyoruz/ Sakin olmam. Sakinleştiriyor. Önceden olsaydı, bana bakan olunca gider vururdum/ Ben kendi sorunlarımı konuşarak, öfkemi yönetebiliyorum/ Sinirli idim öfkemi kontrol edebiliyorum/ Öfke kontrolü yapmayı öğrendim. Her şeyi daha kolay atlatabiliyorum/ ...Arabuluyorum, seviniyorum, mutlu oluyorum/ Kavga etmiyorum. Tatlı dille sorunlarımı çözüyorum/ Daha bilinçli oldum. Öfkemi kontrol altına almaktı, bilinçli oldum/ Kavgadan çıktım kendimi. Konuşarak her şeyi çözebiliyorum/ Daha geniş düşünmeye başladım. Sabırlı oldum. Sakin oldum. Genelde sinirli idim/ Öfkemi kontrol etmeyi öğrendim. Konuşarak daha iyi anlaşılabilceğini öğrendim/ Eskiden çok sinirliydim. Antidepresan kullanıyordum. Yararlı oldu, öfke kontrolü yapabiliyorum/ Sinirleniyordum, sinirlendiğimde karşımdaki kişileri kırıyordum. Artık olumlu bakıyorum, kırmıyorum/ Çözüm bulmaya başladım. Öfke kontrolü uygulayabiliyorum.</p> <p>d. İletişim becerisi Konuşma tarzım değişti. Argo kelimeleri daha az kullanıyorum/ Aileme karşı konuşma kuramıyordum. Kendimi açamıyordum. Bunu başardım/ İletişim kurmayı arabuluculukta öğrendim/ Sineye çekmiyorum. Konuşuyorum, kırıldım diyorum/ Konuşabiliyorum/ Konuşmam çok değişti. Dedemle bile telefonda konuşamıyordum. Rahat konuşabiliyorum/ Şiddet yaparak bir yere varılmaz diyorum. Konuşarak çözülür diyorum/ Eskiden kavga ederdim. Şimdi konuşuyorum/ İletişimi rahatlattı./ Konuşuyorum, düşünüyorum/ Konuşmazdım utangaçtım. Rahatça planlamadan konuşuyorum. Yararı oldu/ Dinlemeyi öğrendim. Eskiden fevri idim.</p> <p>e. Algılamada değişim Kavgayı marifet olarak görmekten çıkardım. Kavga maddi manevi yönden yıpratıyor bunu fark ettim/ Ayrıcalıktır. Çünkü öğrendiklerimiz çok değerli ve önemli, basit değil/ Kavgayı hayatımdan çıkarıyorum. Sağlıklı düşünme aşılanıyor/ Hayata daha geniş açıdan bakmama yardımcı oluyor. Olumlu düşünmeme yardım ediyor.</p>
Özgüven	8	17	4	13	<p>Özgüvenim yerine geldi. İnsanları dinliyorum/ Daha cesaretliyim. Tartışma konusunda başkaları karşısında özgüvenim var/ Sevilen kişi oldum. Aran kişi oldum. Özgüvenim arttı/ Kendimi ifade edebiliyorum/ Şimdi algılar değişti. Sorumluluk hissediyorum/ Aşırı özgüven hissediyorum. Gayet güveniyim/ Özgüvenim arttı. İnsanlara yaklaşımım düzeldi/ Evde de arabuluculuk yapıyorum. Öğüt veriyorum/ Annemle babam tartışınca onları ben barıştırıyorum/ Medeni cesaretiniz artıyor/ İlk önce kendimle barıştım. Kendim için daha yararlı/ Toplumda biraz daha saygınlığım var/ Tüm insanları barıştırabiliyorum.</p>

Kendini iyi hissetme	2	4	2	6	Aşık oldum, bu işe. Mutluluk veriyor, sorun çözmek ve birilerinin arasını bulmak/ Hayatım boyunca ikili iletişim üst düzeyde yaşayacağım. Profesyonellik getirecek sorun yaşamamamı sağlayacak/ Arkadaşlarımla daha iyi anlaşıyorum/ İki kişi arasındaki sorunu çözmek ve tokalaştırmak beni mutlu etti. Mutluluk şekil değiştirdi. Bana yapılanlarla ve ben yaptıklarımla mutlu oluyorum/ Hayata bilgi oluşturunuz.
Çevre ile daha iyi iletişim kurabilme	5	10	4	13	Çevremle daha sağlıklı ilişki kurabiliyorum/ Arabulucu olmadan önce içine kapanık idim. Çekingendim. Derslere katılmazdım. Şimdi katılıyorum, çekinmiyorum/ Çevremdeki insanlara yardım edebiliyorum/ Kendime hakim olabiliyorum/ Daha sosyalleşmeye yardımcı oldu/ Tüm insanları barıştırabiliyorum/ Günlük hayata geçirdim/ Okul içinde daha iyi konuma geldim/ Ailem beni dinliyor/ Çevremle daha iyi anlaşıyorum.
Olgunlaşma	3	6	1	3	Derdimi anlatabiliyorum. Bir bakıma olgunlaşıyorsunuz/ Olgunlaştım ya. Olgunlaşan insan farklı oluyor. Kavga yok. Konuşma var. Lakap yok/ Vurur kaçardım çocuk gibiydim. Olgunlaştık. Davranışlarımızın sonuçların görüyoruz ve ona göre davranıyoruz/ Büyüdüğümü hissettim. Olgunlaştığımı hissettim/ Kimseye zarar vermemeye başladım. Birazcık olgunlaştığımız için hanım hanımca derdini anlatan, dinleyen olduk.
Toplam	48	100	31	100	

Arabulucu olmanın olumlu yönlerinde ikinci ağırlıklı konu “özgüven artışı” olarak ifade edilmektedir. Kız arabulucular tarafından %17, erkek arabulucular tarafından ise %13 ağırlıkla tekrar edilmiştir. Özgüvene ilişkin ifadeler ise şu şekilde oluşmuştur; “Özgüvenim yerine geldi. İnsanları dinliyorum/ Daha cesaretliyim. Tartışma konusunda başkaları karşısında özgüvenim var/ Sevilen kişi oldum. Aranan kişi oldum. Özgüvenim arttı/ Kendimi ifade edebiliyorum/ Şimdi algılar değişti. Sorumluluk hissediyorum/ Aşırı özgüven hissediyorum. Gayet güvenliyim/ Özgüvenim arttı. İnsanlara yaklaşımım düzeldi/ Evde de arabuluculuk yapıyorum. Öğüt veriyorum/ Annemle babam tartışınca onları ben barıştırıyorum/ Medeni cesaretiniz artıyor/ İlk önce kendimle barıştım. Kendim için daha yararlı/ Toplumda biraz daha saygınlığım var/ Tüm insanları barıştırabiliyorum.”. İfadelerde dikkat çekici nokta, arabuluculuk becerisinin toplumun en küçük sosyal kurumu olan aile de uygulanabilecek düzeyde bir değişime ve özgüvene kaynak oluşturmuş olmasıdır. Böylece, arabulucu öğrencilerle başlayan değişim ve dönüşüm aile öncelikli olmak üzere toplumsal yaşamın tüm kurumlarını ilerleyen zamanla birlikte dönüştürebilecek bir zeminin oluşturmaya başladığını işaret etmektedir.

Arabulucu Olmanın Olumsuz Yönleri Hakkındaki Algılara İlişkin Bulgular

Arabulucu olmanın öğrenciler üzerindeki olumsuz yönlerine ilişkin sonuçlar Tablo 3’de verilmiştir. Tabloda da görüldüğü gibi öğrenci yanıtları yedi ana kategori de toplanmıştır. Bu kategoriler; *yok, az, çaresizlik duygusu, kıskançlık, kavga etmemeye çalışmak, derslerin engellenmesi ve tarafsız kalmaktır*. Hem kız öğrenciler (%71) hem de erkek öğrenciler (%62) arabulucu olmanın kendileri için *olumsuz etkisinin olmadığını* belirtmişlerdir. Buna ek olarak kızların %10’u erkeklerin ise %19’u “az” olumsuz etkiyi ifade etmişlerdir. Her iki sonuç birlikte değerlendirildiğinde öğrencilerin %80’i arabulucu olmanın neredeyse hiçbir olumsuz etkisi olmadığını vurgulamıştır.

Tablo 3: Arabulucu Olmanın Öğrenciler için Olumsuz Yönleri

Kategoriler	K	%	E	%	Öğrenci Söylemleri
Yok	20	71	10	62	Benim için olumsuz bir yönü yok. Seviyorum/ Olumsuz yönü olmadı/ Olumsuz yönü yok. Sürekli herkesi dinliyoruz. Duyularımızda geri düşme olmuyor/ Olumsuz değişmedi olumlu yönde değişti/ Benim için hiçbir olumsuz yönü olmadı .../ Bence yok. Dışlama filan yok/ Olumsuz yönü yok. Olumlu yönde etkiledi beni/ Olumsuz yönleri yok ama arabulucusun deyip çekiniyorlar/ Annem arabulucu oldun derslerin kötü olacak diyorlardı. Ancak şimdi onlarda arabuluculuğun bilincinde. Olumsuz yönü kalmadı/ Olumsuz yönleri yok/ Tam olarak bir olumsuz yönü var diyemem/ Olumsuz her hangi bir yönü yok. Olumlu çok şey katıyor/ Olumsuz yönleri yok. Bütün tepkimeler olumlu yönde/ Olumsuz yönleri tek kelime ile “yok”/ Olumsuz yönüne rastlamadım./ Şu ana kadar hiç rastlamadım/ Hiç olmadı. Yok. Hep artı geldi/ Yok. Hep iyi yönlerini gördüm/ Benim için olumsuz yönleri yok/ Olumsuz yönü yok, çokta yararı var/ Olumsuz yönleri olmadı.
Az	3	10	3	19	Biriyle kavga edemiyorum. Sorun olunca arabulucu olduğumu hatırlıyorum ve edemiyorum/ Yok denecek kadar az/ Pek olmasa da bazen oluyor. Kavga etmem gerekiyor ve edemiyorum/ Olumsuz yönü çok fazla yok. Sahte arabuluculuklar var/ İnsanları sakinleştirmekte sorun yaşıyorum/ Normalde yok. Barış yapmamak için zorluk çıkarıyorlar. Bu sorun oluyor ve olumsuzluk.
Çaresizlik duygusu	1	4	-	-	Arabulucu olduğumdan beri sokakta kavga edenler görüyorum. Onlara neden kavga ediyorsunuz diyemiyorum. Arabuluculuğu bilmesem idim kavga beni rahatsız etmezdi. Müdahale etmemek rahatsız ediyor.
Kıskançlık	1	4	-	-	Tüm arabulucular eşit. Bunu anlayanlar var. Kıskançlık olabiliyor. İş çirkefleştirebiliyorlar.
Kavga etmemeye çalışmak	-	-	1	6	Fazla olumsuz yönü kavga etmemeye çalışıyoruz. Tartışabiliyoruz.
Derslerin engellenmesi	1	4	2	13	Annem karşı geldi. Derslerini etkiler dedi/ Derslerimi engelledi. Sınıfta kaldım geçen sene/ Dersten çıkararak arabuluculuk yapmak olabilir. Derslerden geri kalıyoruz.
Tarafsız kalmak	2	7	-	-	Tarafsız kalmalıyım. Sıkıntı yaşıyoruz/ Olaylara tarafsız bakmam gerektiği için yansıtma yaparken önerilere yardım ederken sorun olabiliyor.
Toplam	28	100	16	100	

Bu sonuçlardan farklı olarak bazı kız ve erkek öğrenciler süreçte bazı olumsuzluklar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu kategorilerin yüzdelik dilimleri küçük olsa da anlamlıdır. Kızlar “*tarafsız kalma*”yı (%7) erkekler ise “*derslerin engellenmesi*”ni (%13) öne çıkarmışlardır. Tarafsız kalmaya ilişkin öğrenci söylemi şöyledir: “*Tarafsız kalmalıyım. Sıkıntı yaşıyoruz/ Olaylara tarafsız bakmam gerektiği için yansıtma yaparken önerilere yardım ederken sorun olabiliyor*”. Derslerin engellenmesine ilişkin söylem ise; “*Annem karşı geldi. Derslerini etkiler dedi/ Derslerimi engelledi. Sınıfta kaldım geçen sene/ Dersten çıkararak arabuluculuk yapmak olabilir. Derslerden geri kalıyoruz*” şeklinde olmuştur.

Arabulucu öğrenci söylemlerinden arabuluculuk sürecinin çok önemsendiği anlaşılmaktadır. Tablo 3 bütünsel olarak değerlendirildiğinde yanıtlardan akran arabuluculuk modelinin Anadolu kültüründe bir sorun çözme yöntemi olarak anlamlı bulunduğu sonucu çıkarılabilir.

Arabuluculuk Yapmanın Arabulucu Öğrencilerin Arkadaşları ile İlişkileri Üzerindeki Etkileri Konusundaki Algılarına İlişkin Bulgular

Arabulucu olmanın öğrencilerin arkadaşları ile olan ilişkileri üzerindeki etkilerine ilişkin sonuçlar Tablo 4’de verilmiştir. Tabloda da görüldüğü gibi öğrenci tepkileri altı ana kategori etrafında toplanmıştır. Bu kategoriler; *etkilemedi, olumsuz etki, olumlu etki, kişisel gelişim, yaygın etki ve ilişkilerde iyileşmedir.*

Kız arabulucu öğrenciler, arabulucu olmalarının arkadaşlarıyla olan ilişkisine olumsuz bir etkisi olmadığını belirtirken, erkek arabulucular ise %7’lik oldukça küçük bir oranla *“Arkadaşlarım başlangıçta benimle dalga geçiyordu. Milletin sorunu seni mi gerdi diyorlardı. Onlardan vazgeçeceğimi gördüler”* olumsuz etkinin olduğunu ifade etmişlerdir. Diğer görüşlerde öne çıkan temalar kız ve erkek olmaya göre farklılık göstermektedir. Kız öğrencilerin yanıtlarında *“olumlu etkisi”* (%38), *“kişisel gelişim”* (%28) ve *“ilişkilerde iyileşme”* (%16) öne çıkarken, erkek öğrencilerde *“olumlu etki”* (%29), *“değişiklik olmadı”* (%29) ve *“kişisel gelişim”* (%21) öne çıkmaktadır.

Arabulucu öğrencilerin öne çıkardıkları görüşlerin başında arkadaş ilişkilerinin olumlu yönde geliştiğine ilişkin ifadeler yer almaktadır: *“Çoğunlukla olumlu yönde etkiledi. Daha sağlam arkadaşlıklar kurabiliyorum/ Olumlu etkiledi. Arkadaşlarımla sorun yaşamıyorum/ Çok güzel etkiledi/ Diyaloğum gelişti/ Daha belli bir seviyeye getirdi. Arkadaşlarımla söz yöntemi olarak daha dikkatli oluyorum/ Olumlu etkiledi. Arabuluculuk sayesinde çevremle daha az kavga, tartışmam oluyor/ Olumlu etkiledi. Fazla inatlaşmıyorum/ Çok güzel etkiledi. Önceden bu kadar duyarlı değildim/ Arabuluculuk bağları kuvvetlendirdi/ İyi bir yönde etkiledi. Derste çok sert çıktığım arkadaşlarım oluyordu. Şimdi sert çıkmıyorum, küslük yaşamıyorum/ Olumlu etkiledi/ Daha çok arttı. Daha çok arkadaş edinmemi sağladı.”*

Arkadaş ilişkilerinden farklı olarak birçok öğrenci arkadaşları tarafından hem aranan hem de güvenilen kişiler haline dönüştüklerini vurgulamışlardır. Bu görüşlere ilişkin olarak arabulucu söylemleri şunlardır: *“Sorun olunca benden destek istiyorlar. Bu beni mutlu ediyor. Arkadaşlarım da arabulucu olmak istiyor/ Daha çok ağzıma bakar oldular. Sorun olunca yanıma gelirler. Sınıfta eğitim aldığımı biliyorlar. Beni dikkate alıyorlar/ Tartışma olunca güvenilirliğim arttı. Bana güveniyorlar masaya gitmeden çözümlenen sorunlar oluyor/ Kavgada kendilerini küçük görenler daha büyük olmaya başladı. Ben barış yolunu seçtim ...Negatif bir şey beklemiyorlar. Beklentileri değişiyor/ İlişkilerim çoğaldı. Arkadaşlarım arttı. Okulda herkes beni biliyor.”*

Tablo 4: Arabulucu Olmanın Arkadaşlık İlişkisi Üzerindeki Etkileri

Kategoriler	K	%	E	%	Öğrenci Söylemleri
Etkilemedi Değişiklik olmadı	2	9	4	29	Arkadaşlarımla aram iyi idi değişim olmadı/ Pek etkilediğini söyleyemem/ Çok fazla destek olmadı. Ufak tefek sorunlar oluyordu/ İyi arkadaşlarımla değişiklik olmadı/ Etkilemedi normal muhabbet ediyorum/ Değişiklik olmadı.
Olumsuz etki	-	-	1	7	Arkadaşlarım başlangıçta benimle dalga geçiyordu. Milletın sorunu seni mi gerdi diyorlardı. Onlardan vazgeçeceğimi gördüler.
Olumlu etki	12	38	4	29	Çoğunlukla olumlu yönde etkiledi. Daha sağlam arkadaşlıklar kurabiliyorum/ Evcilleştik. Bazı arkadaşlarım çok değişti. Kendine geldi/ Olumlu etkiledi. Arkadaşlarımla sorun yaşamıyorum/ Çok güzel etkiledi/ Arkadaşlarımla sorun yaşadığımda yansıtma ve empati yapıyorum. Kazan-kazanı hayatıma uyguluyorum/ Diyalogum gelişti/ Daha belli bir seviyeye getirdi. Arkadaşlarımla söz yöntemi olarak daha dikkatli oluyorum/ Olumlu etkiledi. Arabuluculuk sayesinde çevremle daha az kavga, tartışmam oluyor/ Olumlu etkiledi. Fazla inatlaşmıyorum/ Çok güzel etkiledi. Önceden bu kadar duyarlı değildim/ Öfke kontrolü öğrendim/ Arabuluculuk bağları kuvvetlendirdi/ İyi bir yönde etkiledi. Derste çok sert çıktığım arkadaşlarım oluyordu. Şimdi sert çıkmıyorum, küslük yaşamıyorum/ Olumlu etkiledi/ Sorun çözebiliyorum/ Öfkemizi kontrol ediyoruz/ Daha çok arttı. Daha çok arkadaş edinmemi sağladı...
Kişisel gelişim	9	28	3	21	Onun yerine kendimi koyuyorum. Söylediklerine kulak veriyorum/ Daha anlaşılır bir şekilde, daha sağlıklı davranıyorum. Karşımdaki insanı anlayışla karşıyorum/ Kavga olunca suratına karşı bu konuda suçlusun derdim. Şimdi düşüncelerini daha çok dinliyorum/ Eskiden bağırıp çağırırdım. Şimdi yok/ Kendimi diğerinin yerine koymayı öğrendim. Empati kurdurarak arkadaşlarımı anlamamı sağladı/ Kavgalarda yardımcı olurdu eskiden. Şimdi ayırıp arabuluculuk odasına gönderiyorum/ Davalı kavga eden bir insanın sonradan etmemesi zordu. Başardım/ Kendimi kontrol edebiliyorum/ Onları daha çok dinliyorum. Sorun saptamada daha iyiyim/ İnsanları daha iyi tanıyabildim. İnsan ilişkilerim düzeldi/ Anlamadan, dinlemeden bir şey yapmaz olmaz. Sorgulamayı öğrendim. Değişti/ Empati kurabiliyorum.
Yaygın etki	13	9	1	7	Sorun olunca benden destek istiyorlar. Bu beni mutlu ediyor. Arkadaşlarım da arabulucu olmak istiyor/ Daha çok ağzıma bakar oldular. Sorun olunca yanıma gelirler. Sınıfta eğitim aldığımı biliyorlar. Beni dikkate alıyorlar/ Tartışma olunca güvenilirliğim arttı. Bana güveniyorlar masaya gitmeden çözümlenen sorunlar oluyor/ Kavgada kendilerini küçük görenler daha büyük olmaya başladı. Ben barış yolunu seçtim. Artık Oya kavga etmez artık o kadar ağa oldu diyorlar. Olumlu yönde. Oya yapmaz derler. Negatif bir şey beklemiyorlar. Beklentileri değişiyor/ İlişkilerim çoğaldı. Arkadaşlarım arttı. Okulda herkes beni biliyor.
İlişkilerde iyileşme	5	16	1	7	Arkadaşlarım bana pozitif bakmaya başladı. Arkadaşlık derecem ilerledi/ Arkadaşlarımla eskiden iletişim kuramadığım için 1-2 arkadaşım vardı. Daha fazla arkadaşım oldu. Daha iyi iletişim kuruyorum arkadaşlarımla/ İletişimi çok kolaylaştırdı. Kendimi daha iyi ifade edebiliyorum. Beni daha kolay anlıyorlar/ Kötü olanlarla aradaki sorunlar kalktı/ Arkadaşlarla daha iyi kaynaşım/ Daha iyi geçiniyorum. Daha iyi diyalog kuruyorum.
Toplam	32	100	14	100	

Arabulucu kız öğrenciler %28'lik bir ağırlıkla, arabulucu erkek öğrenciler de %21'lik bir ağırlıkla arkadaşları ile ilişkilerinin "olumlu gelişim"ini arabuluculuk sonrası kişisel gelişimlerinin bir sonucu olarak ifade etmişlerdir. Bu noktadaki söylemleri şöyledir: "Daha anlaşılır bir şekilde, daha sağlıklı davranıyorum. Karşımdaki insanı anlayışla karşıyorum/ Kavga olunca suratına karşı bu konuda suçlusun derdim. Şimdi düşüncelerini daha çok dinliyorum/ Eskiden bağırıp çağırırdım. Şimdi yok/ Kendimi diğerinin yerine koymayı öğrendim. Empati kurdurarak arkadaşlarımı anlamamı sağladı/ Kavgalarda yardımcı olurdu eskiden. Şimdi ayırıp arabuluculuk odasına gönderiyorum/

Davalı kavga eden bir insanın sonradan etmemesi zordu. Başardım/ Kendimi kontrol edebiliyorum/ Onları daha çok dinliyorum. Sorun saptamada daha iyiyim/ İnsanları daha iyi tanıyabildim. İnsan ilişkilerim düzeldi/ Anlamadan, dinlemeden bir şey yapmaz olmaz. Sorgulamayı öğrendim. Değişti/ Empati kurabiliyorum” Öğrenci söylemlerinde de görüldüğü gibi arabulucu öğrenciler arkadaşlarının sorunlarının çözümünde gösterdikleri yaklaşımlarla sadece sorunların çözümüne katkıda bulunmamaktadır, buna ek olarak kişisel gelişimlerine yönelik pratik katkı da sağlamaktadırlar. Özellikle öğrencilerin öfkelerini yönetmeyi öğrendiklerini, daha uzlaşmacı olduklarını belirtmeleri, kavga etmek yerine konuşmayı, diyalog kurmayı tercih ettiklerini ve empati kurduklarını belirtmeleri oldukça anlamlıdır. Arabulucu öğrencilerin ifadelerinden de anlaşılacağı gibi değişimin ve dönüşümün olumlu etkisi kişiden başlayarak çevresine yayıldığı noktada, başarılı bir şekilde gerçekleşme şansına sahiptir. Arabuluculuk, arabulucular kişisel değişimi ve dönüşümü yaşamadan sonuç üretebilecek bir nitelik taşımamaktadır.

Arabulucu öğrencilerin (kız=%9; erkek=%7) öne çıkardıkları bir başka tema ise “*yaygın etki*”dir. Bu kategoriye ilişkin öğrenci söylemleri şunlardır: “*Sorun olunca benden destek istiyorlar. Bu beni mutlu ediyor. Arkadaşlarım da arabulucu olmak istiyor/ Daha çok ağızma bakar oldular. Sorun olunca yanıma gelirler. Sınıfta eğitim aldığımı biliyorlar. Beni dikkate alıyorlar/ Tartışma olunca güvenilirliğim arttı. Bana güveniyorlar masaya gitmeden çözümlenen sorunlar oluyor/ Kavgada kendilerini küçük görenler daha büyük olmaya başladı. Ben barış yolunu seçtim. Artık Oya kavga etmez artık o kadar ağa oldu diyorlar. Olumlu yönde. Oya yapmaz derler. Negatif bir şey beklemiyorlar. Beklentileri değişiyor/ İlişkilerim çoğaldı. Arkadaşlarım arttı. Okulda herkes beni biliyor.”* Arabulucu olmak öğrencilerin kişisel gelişimlerine ve ilişkilerindeki iyileşmeye katkı vermenin dışında, öğrencilerin okul gibi toplumsal bir ortamda “akil kişiler” ve “lider” olarak kabul edilip akranları tarafından model alınmaya başladıklarını, barış yapıcı olarak tanındıklarını ve herhangi bir sorun durumunda arkadaşlarının arabuluculara başvurduklarını belirtmeleri oldukça anlamlıdır.

Arabulucu öğrencilerin sosyal çevreleri ve arkadaş ilişkileri süreçten dolaylı bir biçimde ve olumlu etkilenmektedir. Sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde hem kız hem de erkek öğrenciler arabulucu olmanın arkadaşları ile ilişkileri üzerinde olumlu etkisinin olduğunu vurgulamışlardır.

Arabuluculuğun, Arabuluculuk Oturumuna Gelen Öğrencilerle Arabulucu Öğrencinin Mevcut İlişkileri Üzerindeki Etkilerine İlişkin Bulgular

Arabuluculuk yapmanın, anlaşmazlık yaşayan öğrencilerle olan ilişkiler üzerindeki etkilerine ilişkin sonuçlar Tablo 5’de verilmiştir. Tabloda da görüldüğü gibi öğrenci tepkileri beş ana kategori etrafında toplanmıştır. Bunlar; *değişim olmadı, olumlu değişim, olumsuz değişim, samimiyet artışı ve arabuluculuğa teşviktir.*

Tablo 5: Arabuluculuğun Anlaşmazlık Yaşayan Öğrencilerle Olan/Olabilecek Arkadaşlık İlişkisi Üzerindeki Etkisi

Kategoriler	K	%	E	%	Öğrenci Söylemleri
Değişim olmadı	3	9	5	29	Orada olan orada kalır. İlişkiler aynı kalır. Tarafsız kalmak zorundayız/ Arkadaşlarımın bana ne kadar güvendiğini anlıyorum. Bir etki yaratmaz, yaratmadı/ Değişim yaşamıyorum/ Değişim olmadı/ Bir şey değişmiyor. Olay unutuluyor eskisi gibi devam ediyor
Olumlu değişim	15	47	4	24	Destek olmam olumlu etki bırakıyor. Sorun çözüyorsunuz Rahatlıyorlar/ Olumlu yönde geliyor ve değişiyor. Memnun kalıyorlar/ Hatta aram iyi olmayan kişi süreç sonunda bana teşekkür edebiliyor. Taraf tutmadığım için kötü olanlarla da aram düzeliyor/ Çözüm önerilerini sorun yaşayanlar getirdikleri için benimle sonradan sorun olmuyor/ Güzel ve adaletli arabuluculuk yapınca övgü ile anlıyorum. Güvenilir olmam gerekir. Adaletli davranmak ilişkiyi olumlu etkiliyor. Olumsuz yönü yok/ İlişkilerimde negatif değişiklik yok/ Arabulucuların daha bilgili olduğunu düşünüyorum. Tartışma olunca bir arabulucu yok mu diyorlar/ Konuşulan aramızda kalıyor. Bu yüzden bozulan arkadaşlık ilişkilerim yok/ Odada olumsuz şey olmuyor. Tanımadığım insanlara yaptığım arabuluculuk sonrası olumlu etkisi oldu/ Olumlu oldu/ Daha iyi oldu/ Bana olumlu yaklaşıyorlar. Onları rahatlatabiliyorum. Güven duygusu veriyorum/ Arabuluculuktan sonra arkadaşlarımla iletişimim daha iyi oldu/ Hiç olumsuz bir şey olmadı Arabulucu olurken tarafsız olduğumuz için sorun olmadı/ İki kişi arasını buluyorum... Teşekkür ediyorlar/ Olumlu etkiliyor/Arabuluculuk ile arkadaşımı ve hassasiyetleri tanıyorum. Şunu ona yapmamalıym, bu konuda dikkatli davranmalıyım diyorum
Olumsuz değişim	3	9	2	12	Arabuluculuk odada kalır. Başlarda onları savunmayınca küstüler/ Masada tarafsızlığımı anlatınca önce bana karşı kırgınlık oluyor. Tarafsız olmak en öncelikli şart/ Arkadaşlarım bana karşı biraz sinirli oluyor. Bir şey söylememi bekliyorlar/ Çok yakın bir arkadaşım başka bir sınıftan kızla tartışmış. İkisini de dinledim. Arkadaşım gözüme baktı beni tut diye. Onu tutmadım diye kızdı ve hala benimle konuşmuyor/ Bir taraf haklı oluyor. Onu savunmayınca küsüp gidiyor ama sonra barışıyor
Samimiyet artışı	11	35	5	29	Hiç tanımadığım kişi bile arabuluculuk sonrası selam veriyor ve arkadaş olmaya çalışıyor. Olumlu yaklaşıyor/ Selamlaşabiliyoruz/ Daha çok arkadaşım oldu. Berna nasılsın diye soruyorlar/ Etkiliyor. Arabuluculuk yaparken tanımadığım insanlar olursa tanışmış oluyoruz. Arabuluculukla daha sonra konuşuyor selamlaşıyoruz. Soruları olunca cevaplandırıyorum/ Arabuluculuk arkadaşlarım zenginleşti, yeni insanlar tanıdım/ Tanımadığım insanları tanımaya başladım/ Tanıdıklar selam sayısı artırıyor arabuluculuk sonrasında/ Arkadaş çevrem genişledi. Tanımadıklarımla da arkadaşım şu an/ Yeni arkadaşlarım oldu/ Arabuluculuktaki gözetim süresinde görüyorsunuz/ Tanımadığım insanlarla arabuluculuk yaptıklarımla arkadaş oldum/ ...Onlar benim kardeşlerim/ İkisine de eşit davrandığım için onlarla da arkadaş oldum/ Yeni arkadaşlar edindim. Çok oldu/ Arkadaşım olmayanlar arkadaşım oldu, selam verir oldu/ Arabuluculukta tanıştık, birbirimizi tanıdık, arkadaşlık kurduk, arabuluculuk sonrası/ Arkadaş olabiliyoruz
Arabuluculuğa teşvik	-	-	1	6	Arabulucu olmalarını teşvik ediyorum
Toplam	32	100	17	100	

Tablo 5’de görüldüğü gibi hem kız hem de erkek öğrencilerin tepkileri benzer özellik göstermektedir. Her iki cinsiyette de öne çıkan tema “*olumlu değişim*” (kız %47; erkek %24) ve “*samimiyet artışı*”dır (kız %35; erkek %29). Ancak arabulucu kız öğrencilerin ilişkilerini erkek öğrencilere göre daha ağırlıklı olarak olumlu yönde dönüştüren ve etkileyen bir sürecin söz konusu olduğu söylenebilir. Her iki sonuç göz önünde bulundurulduğunda özellikle arabulucu kız

öğrencilerin akranları ile ilişkilerinde neredeyse %82 düzeyde olumlu bir dönüşüm olduğu görülmektedir. Olumlu değişimle ilgili söylemler şöyledir: “Destek olmam olumlu etki bırakıyor. Sorun çözüyorsun. Rahatlıyorlar/ Olumlu yönde geliyor ve değişiyor. Memnun kalıyorlar/ Hatta aram iyi olmayan kişi süreç sonunda bana teşekkür edebiliyor. Taraf tutmadığım için kötü olanlarla da aram düzeliyor/ Güzel ve adaletli arabuluculuk yapınca övgü ile anılıyorum. Güvenilir olmam gerekir. Adaletli davranmak ilişkiyi olumlu etkiliyor. Olumsuz yönü yok/ İlişkilerimde negatif değişiklik yok/ Odada olumsuz şey olmuyor. Tanımadığım insanlara yaptığım arabuluculuk sonrası olumlu etkisi oldu/ Olumlu oldu/ Daha iyi oldu/ Bana olumlu yaklaşıyorlar. Onları rahatlatabiliyorum. Güven duygusu veriyorum/ Arabuluculuktan sonra arkadaşlarımla iletişimim daha iyi oldu/ İki kişi arasını buluyorum... Teşekkür ediyorlar/ Olumlu etkiliyor/ Arabuluculuk ile arkadaşımı ve hassasiyetleri tanıyorum. Şunu ona yapmamalıyım, bu konuda dikkatli davranmalıyım diyorum.” Arabuluculuk sürecinde özellikle okul ortamında tanımadığı öğrencilerde memnuniyet yaratma, tarafsızlık, adil olma ve güven duygusu oluşturma şeklindeki katkı ile çözüm ürettiğini ifade eden arabulucular, ilişkilerde olumlu değişimi kolaylaştırmaktadırlar. Nitekim arabuluculuk arkadaşlık noktasında tanınma olmayan durumlarda da tarafsızlık ilkesi çerçevesinde hayata geçirilebilen bir yapıcı-barışçıl çözüm yolu olma özelliğine sahiptir.

“Samimiyet artışı” olarak ifade edilen başlıkla ortaya çıkan söylemler ise şu şekilde tanımlanmıştır. “Hiç tanımadığım kişi bile arabuluculuk sonrası selam veriyor ve arkadaş olmaya çalışıyor. Olumlu yaklaşıyor/ Selamlaşabiliyoruz/ Daha çok arkadaşım oldu.../ Etkiliyor. Arabuluculuk yaparken tanımadığım insanlar olursa tanışmış oluyoruz. Arabuluculukla daha sonra konuşuyor selamlaşılıyor. Soruları olunca cevaplandırıyorum/ Arabuluculuk arkadaşlarım zenginleşti, yeni insanlar tanıdım/ Tanımadığım insanları tanımaya başladım/ Tanıdıklar, selam sayısı artırıyor arabuluculuk sonrasında/ Arkadaş çevrem genişledi. Tanımadıklarımla da arkadaşım şu an/ Yeni arkadaşlarım oldu/ Arabuluculuktaki gözetim süresinde görüşüyoruz/ Tanımadığım insanlarla arabuluculuk yaptıklarımla arkadaş oldum/ ...Onlar benim kardeşlerim/ İkisine de eşit davrandığım için onlarla da arkadaş oldum/ Yeni arkadaşlar edindim. Çok oldu/ Arkadaşım olmayanlar arkadaşım oldu, selam verir oldu/ Arabuluculukta tanıştık, birbirimizi tanıdık, arkadaşlık kurduk, arabuluculuk sonrası/ Arkadaş olabiliyoruz”. Arabuluculuk faaliyeti, pratik sonuçlarının yanı sıra öğrencilerin sosyalleşme ortamını destekleyen dolaylı bir sonuç da ortaya çıkarmaktadır. Böylece sorunların ve çatışmaların her biri çözüm sürecinde arkadaşlık ve dostluk için fırsat haline dönüşmektedir. Önemli olan çatışmanın olması değil yönetilerek olumlu sonuçlara ulaştırılmasıdır. Bozulan ilişkilerin olumlu dönüşüm ile sonuçlanması, öğrencilerin birbirlerini daha fazla tanımalarına ve dolayısıyla da bağlanmalarına yol açmakta olduğu görülmektedir.

Bununla birlikte arabulucu erkek öğrencilerin öne çıkan bir başka teması ise “değişim olmadı” (%29) şeklindedir. Benzer bir tepki sınırlı da olsa hem kız (%9) hem de erkek (%12) arabulucular tarafından ifade edilen olumsuz değişimdir.

Dolayısıyla tablodan elde edilen sonuçlar bütünsel olarak değerlendirildiğinde arabuluculuk yapan öğrencilerin, arabuluculuk oturumlarından sonra çatışan öğrenciler ile olan ilişkilerinde genellikle olumlu bir dönüşüm olduğu söylenebilir.

Arabulucu Öğrencilerin Algılarına Göre, Arabuluculuk Yapmalarının Olumlu Yönlerine İlişkin Bulgular

Anlaşmazlık yaşayan öğrencilere arabuluculuk aracılığı ile yardım etmenin olumlu yönlerine ilişkin arabulucu öğrencileri görüşleri Tablo 6’da verilmiştir. Tabloda da görüldüğü gibi öğrenci değerlendirmeleri sekiz ana kategori etrafında toplanmıştır. Bunlar; *tarafsızlık, aralarını düzeltmek, yardım etmek, onları tanımak ve anlamak, kendini tanımak ve bilmek, sorumluluk alabilmek, iyi hissetmek ve etkileyebilmektir.*

Tablo 6’da da görüldüğü gibi anlaşmazlık yaşayan öğrencilere yardım etmenin arabulucu öğrencilerin davranışlarında oluşturduğu olumlu değişimler hem kız hem de erkek arabulucularda benzer yönelim göstermektedir. Arabulucu kız ve erkek öğrencilerin öne çıkardıkları en olumlu değişim olarak “*aralarını düzeltmek*” (kız %50; erkek %41) öne çıkmaktadır. Bu konudaki söylemler şöyle oluşmuştur: “*Dinleyince sonuç kazan-kazansa mutlu oluyorum/ Barışarak, anlayıp dinleyerek ayrılıyor. Geleceğe dönük oluşacak problemleri de çözüyorlar/ Sıkıntıların çözümünü sağladı. Söz veriyorlar ben şahit oluyorum. Bir daha kavga etmiyorlar/ Kazan-kazan olarak çıkmaları. Sarılarak çıkıyorlar/ Barışmaları olumlu yönü/ Aralarını düzeltiyorum, olumlu yansıyor/ Çatışıyorlar. Birbirlerine çözüm ürettiriyorum/ Anlaşmazlığı çözebiliyorum/ Sorunu halletmek benim için deneyim oluyor/ Sorunu ortaya koyuyorum, çözümü üretiyorlar/ Birbirlerini anlamalarını sağlıyoruz. Mantıklı bakmalarını sağlıyoruz/ Barışmaları Barıştıyorum/ Kavgayı engelliyorum/ Aralarını buluyorum/ Anlaşmazlıklarını gideriyorsun.*” Arabuluculuk sürecinde, anlaşmazlık yaşayan öğrencilerin ortak sorunlarının çözülmesi hem anlaşmazlık yaşayanlar hem de arabulucu öğrenciler açısından olumlu etkiye sahip bir süreç olduğu görülmektedir.

Benzer olarak “*onları tanımak ve anlamak*” (kız %10; erkek %12) “*Kendileri gelenler olumlu etkiliyor/ Arkadaşlarım kendilerini düzeltme sözü verdiler. Onlarda arabulucu olmak istiyorlar/ Arkadaşlarımın hislerini anlıyorum. Onları daha iyi anlıyorum/ Masaya oturunca nasıl bir şey yaptıklarını fark ediyorlar. Buraya gelince ne kadar saçma bir şey olduğunu anlıyorlar/ Ben araya girince dinliyorlar. Saldırmıyorlar. Sakinleştiriyorum/ Gelenleri tanımamı sağlıyor*” ile “*kendini tanımak ve bilmek*” (kız %10; erkek %12); “*Onlarla birlikte yanlışlarımı görebiliyorum. Doğrularımı da görebiliyorum/ Onların arasındaki sorunu çözmekten, onlara yardım etmek hem bana deneyim oluyor/ İletişimi kolaylaştırıyor. Sakin olmayı öğretti. Kendime sahip çıkabiliyorum/ Kendimi geliştiriyorum/ Daha çok tecrübe kazanıyorum/ Gelenleri tanımamı sağlıyor*” hem erkek hem de kız arabulucular tarafından vurgulanan temel temalardır. Arabulucuların öne çıkardıkları karşı tarafı doğru anlama teması arabuluculuğun dönüştürücü özelliği açısından kritik bir eşiştir.

Tablo 6: Arabuluculara Göre Arabuluculuk Yapmanın Olumlu Yönleri

Kategoriler	K	%	E	%	Öğrenci Söylemleri
Tarafsızlık	2	8	1	6	Biri benim arkadaşımrsa zor oluyor. İkisi de arkadaşım olan durumlar olunca zor oluyor. Tarafsız olmalıyım/ Objektif olabiliyorum
Aralarını düzeltmek	14	50	7	41	Dinleyince sonuç kazan-kazansa mutlu oluyorum/ Barışarak, anlayıp dinleyerek ayrılıyor. Geleceğe dönük oluşacak problemleri de çözüyorlar/ Sıkıntıların çözümünü sağladı. Söz veriyorlar ben şahit oluyorum. Bir daha kavga etmiyorlar/Kazan-kazan olarak çıkmaları. Sarılarak çıkıyorlar/ Arkadaşlar barıştıktan sonra hal ve tavırları beni çok olumlu etkiledi. Barışmayacaklar diye düşündüm. Tokalaştılar/ Barışmaları olumlu yönü/ Sorunlarını çözmelerine yardım ediyorum/ Aralarını düzeltiyorum, olumlu yansıyor/ Kazan-kazan olumlu kısmı/ Kavgayı önlüyorsun. Şiddetin kötü bir şey olduğunu karşı tarafa söylüyorsun/ Çatışıyorlar. Birbirlerine çözüm üretiriyorum/ Anlaşmazlığı çözebiliyorum/ Sorunu halletmek benim için deneyim oluyor/ Sorunu ortaya koyuyorum, çözümü üretiyorlar/ Kendi yaptığımı onlara benimsetiyorum. Kavgadan uzak durulmasını sağlıyorum/ Birbirlerini anlamalarını sağlıyoruz. Mantıklı bakmalarını sağlıyoruz/ Barışmaları/ Onlarda bir şey öğreniyorlar. Faydalanıyorlar/ Barıştırıyorum./ Kavgayı engelliyorum/Aralarını buluyorum/ Anlaşmazlıklarını gideriyorsun
Yardım etmek	1	4	1	6	İyilik yapmak, insanların arasını bulmak çok güzel bir şey. Yardım etmeyi severim/ Yardım etmekten daha güzel ne olabilir
Onları tanımak ve anlamak	3	10	2	12	Kendileri gelenler olumlu etkiliyor/ Arkadaşlarını kendilerini düzeltme sözü verdiler. Onlarda arabulucu olmak istiyorlar/ Arkadaşlarının hislerini anlıyorum. Onları daha iyi anlıyorum/ Masaya oturunca nasıl bir şey yaptıklarını fark ediyorlar. Buraya gelince ne kadar saçma bir şey olduğunu anlıyorlar/ Ben araya girince dinliyorlar. Saldırmıyorlar. Sakinleştiriyorum/ Gelenleri tanımamı sağlıyor
Kendini tanımak ve bilmek	1	4	1	6	Onlarla birlikte yanlışlarımı görebiliyorum. Doğrularımı da görebiliyorum/ Onların arasındaki sorunu çözmekten, onlara yardım etmek hem bana deneyim oluyor/ İletişimi kolaylaştırıyor. Sakin olmayı öğretti. Kendime sahip çıkabiliyorum/ Kendimi geliştiriyorum/ Daha çok tecrübe kazanıyorum/ Gelenleri tanımamı sağlıyor
Sorumluluk alabilmek	3	10	2	12	Yardım etmek hem sizin hem de karşı tarafın kendilerine olan güvenini oluşturuyor/ Alışkanlık haline geliyor. Yardım etmek hoş görülen ve kabul edilebilir bir davranıştır/ Daha pozitif insan oluyorsunuz. Hem onlara hem kendinize karşı sorumluluklarımız artıyor
İyi hissetmek	1	4	1	6	Kendimi iyi hissediyorum
Etkileyebilmek	3	10	2	12	Konuşmalarını düzeltiyorum, etkileyebiliyorum/ Olumlu bir şeyler öğreniyorlar. Faydalanıyorlar/ Daha çok çevre kazanabilmem/ Sakinleştirdiğim için olumlu düşünüyorlar
Toplam	28	100	17	100	

Kız arabulucu öğrencilerden farklı olarak, erkek arabulucular “*etkileyebilmek*” (%17) temasını da öne çıkarmıştır. Tüm bu temalar birlikte değerlendirildiğinde arabuluculuğun arabulucu öğrencilerde hem içsel hem de davranışsal ve ahlaki olarak dönüştürücü gücü ile etkisi öne çıkmaktadır. Eldeki veriler çerçevesinde arabuluculuğun belki de esas gücü anlaşmazlık yaşayan öğrencileri barıştırmak değil, arabulucu öğrencilerin kişiliğinde ve davranışlarında ortaya çıkardığı olumlu değişim, dönüşüm ve etkidir.

Arabulucu Öğrencilerin Algılarına Göre, Arabuluculuk Yapmalarının Olumsuz Yönlerine İlişkin Bulgular

Anlaşmazlık yaşayan öğrencilere yardım etmenin olumsuz yönlerine ilişkin arabulucu öğrencilerin görüşleri Tablo 7’de verilmiştir. Tabloda da görüldüğü gibi öğrenci tepkileri altı ana kategori de toplanmıştır. Bunlar; *yok, taraf tutulduğunun düşünülmesi, başaramamak, öfke kontrolü zorluğu, ciddiye alınmamak ve küçük düşürülmektir.*

Tablo 7: Arabuluculara Göre Arabuluculuk Yapmanın Olumsuz Yönleri

Kategoriler	K	%	E	%	Öğrenci Söylemleri
Yok	15	52	5	28	Olumsuz yönü yok/ Olumsuz bir şey yaşamadım/ Olumsuz yönlerini görmedim/ Olumsuz bir şey olmadı bu güne kadar/ Herhangi bir olumsuzluk yönünü yaşamadım/ Hiçbir olumsuz yönünü görmedim. Sen neden bizi barıştırdın diye çıkışan olmadı/ Olumsuz yönü pek yok aslında/ Olumsuz yönü yok arabuluculuğun/ Olumsuz yönü yok. Yardım etmek güzel bir duygu/ Arabuluculuğu düzgün yaparsan olumsuz yönü yok/ Yok. Çok güzel bir şey. Çözüm bulmak çok iyi bir şey
Taraf tutulduğunun düşünülmesi	4	14	6	33	Taraf savunmamı istiyorlar. Soğuk davranabilen oluyor/ İki arkadaşım kavga ediyor. Birini tanıyorum, birini tanımıyorum. Arkadaşımı kayırıyorum gibi oluyor/ Bazıları benim tarafımı tutmadı diye darılıyor/ Bazen zor durumda kalabiliyorum. Haklı-haksız görüyorum. Müdahale edemiyorum/ Ben barışçıl gidiyorum, onlar taraf tutuyorsun gibi düşünüyorlar/ Tarafsız olmama rağmen tarafı gibi görüp tavır alabiliyorlar/ Taraf tutmam bekleniyor/ Taraf tuttuğumu sanmaları, aralarını bulduğum için arkadaşım gibi davranınca muamma oluyor/ Anlayışsız olanlarda var. Taraf tutuyorsun diyenler var/ Belli bir muhabbet olunca taraf tutmayınca kin besliyorlar
Başaramamak	5	17	1	6	Barıştırdığım insanların tekrar kavga etmeleri ve arabuluculuk için tekrar gelmelerine üzülüyorum. Başaramadım diyorum/ Aralarını düzeltmesem bu olumsuz yönü./ Kazan-kazan olmadığı zaman tekrar olay yaratabiliyorlar. Disipline gidiyorlar/ Tartışıyorlar, kavga ediyorlar, ikisi de üzülüyor. Yapamadık diye bizde kendimizi üzüyoruz/ Kazandıklarım arkamdan vurabilir/ Bazen çözüm bulamıyoruz. Kazan-kaybet oluyor
Öfke kontrolü zorluğu	1	3	2	11	Öfkelendikleri zaman öfke kontrolü yapmakta zorlanıyorum/ İki tarafın beni dinlemeyip birbirine bağırması zor kısmıdır/ Öfkeyle geliyorlar. Birbirlerini dinlemiyorlar. Kendilerini üstün tutuyorlar
Ciddiye alınmamak	3	11	3	16	Araya girince dışlanabiliyorsun. Kavga edebiliyorlar/ Sonra aynı nedenle kavga ederse, ne oldu olabiliyor/ Bazen beni anlamıyorlar. Tavırları değişiyor/ Bazıları ciddiye almıyor/ Arabuluculuğu herkes kabul etmiyor. Size ne diyorlardı, yavaş yavaş ne olduğunu anladılar/ Bazen sinirli iken aramızda bozulma olabiliyor
Küçük düşürülmek	1	3	1	6	Bazen insanı küçük düşürüyorlar. Sana ne, seni ne ilgilendirir/ Bir taraf daha taşkın olup arabulucuya da taş atabiliyor ve benim etkim yok ona yine de laf geliyor
Toplam	29	100	18	100	

Arabulucu kız ve erkek öğrencilerin görüşleri nispeten farklılaşmaktadır. Arabulucu kız öğrenciler anlaşmazlık yaşayan öğrencilere yardım etmenin olumsuz yönlerine ilişkin “*yok*” (%52), “*başaramamak*” (%17) ve “*ciddiye alınmamak*” (%11) temalarını öne çıkarmışlardır. Erkek arabulucu öğrenciler ise “*taraf tutulduğunun düşünülmesi*” (%33), “*yok*” (%28), “*başaramamak*” (%6) ve “*ciddiye alınmamak*” (%16) temalarını öne çıkarmışlardır. Taraf tutulduğunun düşünülmesini; “*İki arkadaşım kavga ediyor. Birini tanıyorum, birini tanımıyorum. Arkadaşımı kayırıyorum gibi oluyor/ Bazıları benim tarafımı tutmadı diye*

darılıyor/ Ben barışçıl gidiyorum, onlar taraf tutuyorsun gibi düşünüyorlar/ Tarafsız olmama rağmen taraflı gibi görüp tavır alabiliyorlar/ Taraf tuttuğumu sanmaları, aralarını bulduğum için arkadaşmış gibi davranınca muamma oluyor/ Anlayışsız olanlarda var. Taraf tutuyorsun diyenler var” şeklindeki ifadelerle dile getirilmiştir. Kız arabulucular ise başaramamak ile ilgili kaygılarını “Barıştırdığım insanların tekrar kavga etmeleri ve arabuluculuk için tekrar gelmelerine üzülüyorum. Başaramadım diyorum/ Aralarını düzeltmesem bu olumsuz yönü./ Kazan-kazan olmadığı zaman tekrar olay yaratabiliyorlar. Disipline gidiyorlar/ Tartışıyorlar, kavga ediyorlar, ikisi de üzülüyor. Yapamadık diye bizde kendimizi üzüyoruz/ Bazen çözüm bulamıyoruz. Kazan-kaybet oluyor” olarak aktarmışlardır. Arabuluculuk eğitim sürecinde taraf tutmama ve kazan-kazan gerçekleştirme önceliklerinin çatışma yaşayan öğrenciler tarafından farklı yorumlanması arabulucu öğrencileri olumsuz etkileyen durumlar olarak oluşmuştur.

Arabulucu erkek öğrencilerin kızlardan farklı olarak arabuluculuğu, etkili yapabilirliklerine yönelik kaygılarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu ve birçok olumsuzluk yaşadıkları hem yüzdelik değerlerden hem de öğrenci söylemlerinden anlaşılmaktadır.

Arabulucu Öğrencilerin Algılarına Göre, Arabuluculuk Yapmalarının Zorlayan Yönlerine İlişkin Bulgular

Anlaşmazlık yaşayan öğrencilere arabuluculuk yapmanın zorlayan yönlerine ilişkin arabulucu öğrencilerin görüşlerine ilişkin sonuçlar Tablo 8’de verilmiştir ve dokuz ana kategori etrafında toplanmıştır. Bunlar; *yok, söz dinletememe, sakinleştirememek, tarafsız kalmak, empati kuramamak, ikna etmek, lakap takılması, yardımı değerlendirememek ve zorluk çıkarılmasıdır.*

Arabulucu kız ve erkek öğrencilerin anlaşmazlık yaşayan öğrencilere yardım ederken yaşadıkları güçlükler birbirlerinden farklılık göstermektedir. Arabulucu kız öğrencilerin %36’sı *“hiçbir zorluk yaşamadığını”* belirtmiştir. Bu sonucu *“sakinleştirememek”* (%18), *“söz dinletememe”*(14) ve *“tarafsız kalma”* izlemektedir(%10). Kız arabulucular, *“empati kuramama”* ve *“ikna etme”* konusunda sorun yaşamamaktadırlar. Erkek arabulucular arasında öğrenciler *“yok”* yanıtı vermemiştir. Doğal olarak erkek arabulucuların güçlük yaşadığı ifade edebilir. Bu bağlamda yaşanan güçlüklerle ilişkin öne çıkan temalar ise *“yardımı değerlendirememek”* (%28), *“zorluk çıkarılması”* (%21), *“empati kuramamak”* (%14) ve *“sakinleştirememek”* tir (%14).

“Sakinleştirememek” noktasında arabulucu öğrencilerin söylemleri; *“Suçlama (yalan söyledi) sakinleştirmeye çalışmak/ Sakinleştirmekte zorlanabiliyorum/ Sakinleştirmek en güç yanı/ Öfkelerini kontrol edemedikleri için zorlanıyorum/ Bazen birbirlerine laf atmalar, sinir anında ağızdan çıkan kelimeler/ Öfkeliğinde sakinleştirmek zor oluyor/ İlk an sinirli olduğu için haklı ve haksızı anlatırsan kafa tutan oluyor”* şeklinde oluşmuştur. *Zorluk çıkarılması* konusundaki ifadeler ise; *“Karşı cinsten biri için sorun yaşamaları ve bana gelmeleri beni*

zorluyor/ Daha önce arabuluculuğa katılmamış insanlara arabuluculuk yapmak gerçekten zor/ Olayın farklı yönlere gitmemesini sağlamak beni zorluyor/ İşi zorlaştırıyorlar/ Karşı taraf bazen hatasında çok ısrar ediyor. Ben mi yardımcı olamıyorum diye düşünüyorum/ Sinirliyen zorlanıyorum, sakinleştirene kadar/ Çözüm üretmede herkes kendi çıkarlarını istiyor” olarak belirtilmiştir.

Tablo 8: Anlaşmazlık Yaşayan Öğrencilere Arabuluculuk Yapmanın Arabulucuları Zorlayan Yönleri

Kategoriler	K	%	E	%	Öğrenci Söylemleri
Yok	10	36	-	-	Zorlayan yönü yok/ Beni zorlayan tarafı olmadı/ Zorlayıcı tarafı yok. Eğitimi aldığım için sorun olmaz/ Hayır yok/ Gayet iyi. Zorlayan taraf yok/ Yok. Arabuluculukta rahatım. Mutluyum/ Beni zorlamıyor/ Yok, zorlamıyor
Söz dinletememe	4	14	1	7	Bazen kendimi dinletemiyorum. Hitapları sıkıntı oluyor/ Laf dinletemiyorum. Susuyorlar/ İki taraf kendi çıkarlarını düşündüğünde çözüm bulmakta zorlanıyorum/ Büyük kavga ise birini susturup diğerini dinlemek zor oluyor. Araya girmeler kötü oluyor/ Arkadaşlarımla aram bozulabiliyor. Ben haklıyı savunduğum için
Sakinleştirememek	5	18	2	14	Suçlama (yalan söyledi) sakinleştirmeye çalışmak/ Sakinleştirmekte zorlanabiliyorum/ Sakinleştirmek en güç yanı/ Öfkelerini kontrol edemedikleri için zorlanıyorum/ Bazen birbirlerine laf atmalar, sınır anında ağızdan çıkan kelimeler/ Öfkeli olduğunda sakinleştirmek zor oluyor/ İlk an sınırlı olduğu için haklı ve haksızı anlatırsan kafa tutan oluyor
Tarafsız kalmak	3	10	1	7	Taraflardan birini tanıyor olmak/ Tarafsız kalmak beni zorluyor/ Samimi arkadaşın masaya oturunca tarafsız olmak zorladı/ O sırada bir şey söyleyememek
Empati kuramamak	-	-	2	14	Beden dili kullanmıyor. Empati yapmadan konuşmaları beni zorluyor/ Empatik yansıtmada zorlanıyorum/ İnatçılık yapıyorlar sorun o oluyor. Özür dilemede sıkıntı olabiliyor
İkna etmek	-	-	1	7	Biri istiyor diğeri istemese ikna zor olabiliyor/ Bazen açık açık konuşamıyorlar. Onları açmak gerekiyor. Bu zor oluyor
Lakap takılması	1	4	-	-	Hakaret etmeyin, lakap takmayın dememize rağmen çatışma bazen büyüyebiliyor
Yardıma değerlendirememek	1	4	4	28	Masaya oturmak istemeyenler konusunda zorlandım/ İki tarafa arabulucu olarak beni tanıyorsa sen ne karışyorsun diyebiliyorlar/ Benim yaşıtımdır ve ondan öğrenmek istemiyorum diyebilir. Tersi de olabilir/ Yardımı değerlendirmemeleri/ Bir arada tutmaya çalışmak
Zorluk çıkarılması	4	14	3	21	Karşı cinsten biri için sorun yaşamaları ve bana gelmeleri beni zorluyor/Daha önce arabuluculuğa katılmamış insanlara arabuluculuk yapmak gerçekten zor / Olayın farklı yönlere gitmemesini sağlamak beni zorluyor/ İşi zorlaştırıyorlar/ Karşı taraf bazen hatasında çok ısrar ediyor. Ben mi yardımcı olamıyorum diye düşünüyorum/ Korkuyorsun/ Sinirliyen zorlanıyorum, sakinleştirene kadar/ Çözüm üretmede herkes kendi çıkarlarını istiyor
Toplam	8	100	14	100	

Hem kız hem de erkek arabulucu öğrenciler anlaşmazlık yaşayan öğrencileri “sakinleştirememek”yi ve “zorluk çıkarılması” birlikte öne çıkarmışlardır. Bununla birlikte özellikle erkek arabulucu öğrencilerin güçlükleri daha fazla öne çıkarması kişiler arası ilişkilerin yönetimi açısından anlamlıdır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Çalışmada, bir lisede altı yıldır uygulanmakta olan “akran-arabuluculuk” anlaşmazlık yönetim modelinin etkileri incelenmektedir. Çalışmanın yapıldığı lisede projeye ilk birinci sınıflar ile çalışılarak başlanmış ve her sene yeni gelen öğrencilere eğitim verilmiştir. Dolayısıyla yıllara yayılan bir dönüşüm silsilesi izlenmiştir. Lise birinci sınıfta, akran arabuluculuk eğitimi alan ve “3” sene uygulayan ilk öğrenciler mezun olduktan iki sene sonra, gerçekleştirilen bu çalışmada, “6” yıllık bir uygulamanın etkileri ele alınmaktadır. Dolayısıyla yaşayan, canlı bir anlaşmazlık yönetim modelinin etkileri, arabuluculuk yapan öğrencilerin gözünden ve dilinden incelenmeye çalışılmıştır.

Bir anlaşmazlık yönetme modeli olarak “akran arabuluculuk” batı alan yazında çok geçen ve özellikle de Amerika Birleşik Devletleri’nde, Kanada da, İngiltere de, Avustralya da Almanya da vb. birçok ülkede öğrenci şiddetini, önlemek, dönüştürmek ve öğrencilere sosyal beceri kazandırarak geleceğe hazırlamak açısından yaygınca kullanılmaktadır. Ancak bizim kültürümüzde araştırmalarda geçmesine karşın, uzun süre bir okulda kullanılma pratiği yaygın değildir.

Araştırmada, öncelikle, öğrencilerin sınıf arkadaşları tarafından “arabulucu” olarak seçilmesinin çok özel etkileri ile yüzleşilmiştir. Seçilmiş olmak, arabulucu öğrencilerin kendilik algıları, özgüvenleri ve liderlik becerileri açısından olumlu sonuçlar doğurmuştur. Öğrenci görüşlerine göre, arabuluculuk yapabilecek uygun öğrencilerin seçilmesi ve onların da arabuluculuk toplantılarını yönetim sürecindeki başarıları, kişisel gelişimleri ve dönüşümleri açısından çarpıcı sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla bir okulda akran arabuluculuk modeli uygulanacak ise, mutlaka sınıf arkadaşlarının görüşlerine ve seçimlerine dayalı olarak arabulucu öğrenciler belirlenmelidir. Aksi takdirde öğrenciler, anlaşmazlıklarını başkalarının belirlediği arabuluculara taşıma ve anlatma konusunda direnç göstereceklerdir. Anlaşmazlıkların özel ve mahrem temaları içermesi nedeniyle, öğrenciler kamusal alanda içeriği paylaşmak istemedikleri için kendilerinin güvendiği kişilerin arabulucu olması, programın uygulanması açısından özel bir öneme ve hassasiyete sahiptir.

Arabuluculuk deneyiminin ortaya çıkardığı en anlamlı duygu, ilişkileri bozulan, arkadaşlarının aralarını yapmak ve bozulan ilişkinin onarılmasına ve incinmenin giderilmesine destek vermek ve başarılı olmak, arabulucu öğrencilerin yaşadıkları mutluluğun en önemli kaynağı olarak gösterilmiştir. Öğrencilerde karşılıksız iyilik yapmanın doğurduğu içsel iyilik ve olumluluk ile barıştıran eğlenme ve keyif alma duygusu en çarpıcı sonuçların başında gelmektedir. Son dönemde sosyal sorumluluk projelerinin arttığı çalışmalara bir yanıt ve destek olarak insanımızın içsel zenginliği açısından anlamlı sonuçlar saptanmıştır.

Buna ek olarak arabulucu öğrencilerin, yaşadıkları özgüven ve özsaygı çalışmanın yine bir diğer anlamlı sonuçlarıdır. Bu beceri ve değerler, didaktik bir

şekilde öğrencilere aktarılacak beceriler değildir. Arabulucu öğrenciler yaptıkları işin sonucunda içsel olarak kendilerini güçlü hissettiklerini, kendilerine güvenlerinin arttığını, başarı duygusu hissettiklerini belirtmişlerdir. Bu sonuçlar Amerika Birleşik Devletlerinde Bush ve Folger (2005) tarafından dönüştürücü arabuluculuğun en önemli katkısı olan, bireysel güçlülük ve ötekini anlamaya yönelik içsel kapasitenin gelişmesine ilişkin sonuçlarla da paralellik göstermektedir. Buna ek olarak arabulucuların, diğer arkadaşlarının da kendilerine yönelik güven duyduklarını belirtmeleri çok anlamlıdır. Hatta bir öğrencinin iki arkadaşının barışmasına yönelik yaptıkları faaliyeti, kutsal bir iş olarak ifade etmesi oldukça anlamlıdır.

Akran arabuluculuk faaliyetinin, anlaşmazlık yaşayan öğrencilerin barışmaları ve bozulan ilişkilerinin yeniden düzelmesi anlamında somut sonuçları olmasına ek olarak, en anlamlı sonuç, bizzat arabulucu öğrencilerin sosyal becerilerinde ortaya çıkardığı dönüşümsel sonuçlar olmuştur. Arabulucu öğrenciler anlamlı düzeyde, kişisel gelişim sağlamışlardır. Arabulucu öğrencilerin vurgulamış oldukları, empati, sorun çözme, öfke yönetimi ve iletişim becerilerindeki gelişim ve dönüşüm ile anlaşmazlıklara ilişkin algılarındaki dönüşüm oldukça anlamlıdır. Arabulucu öğrencilerin yarından fazlasının bu alanlardaki dönüşümü vurgulaması, arabuluculuğun en önemli katkısının, yine arabulucu öğrencilere olduğunu göstermektedir. Beklide en gerçek katkısı öğrenci anlaşmazlıklarına olan katkı değil, arabulucu öğrencilerin kişisel gelişimlerine olan katkıdır. Burada ortaya çıkan en anlamlı sonuç, sosyal becerilerin nasıl öğrenileceğine ve kazanılacağına yönelik olmuştur. Didaktik bir tarzda ders vererek, öğüt vererek, nasihat ederek, yönergeler sunarak yapılan etkilerin yerine, ikame edilecek bir “öğrenme tarzı” öne çıkmaktadır. Bu da yansıtmalı öğrenme, doğrudan deneyimlerden yaşayarak, uygulayarak ve görerek elde edilen ve çıkarılan öğrenme ile sonuçlarına yönelik vurgudur. Dolayısıyla anlaşmazlık çözüm sürecinde uygulanacak akran arabuluculuk modelinin en temel etkisinin, arabulucu öğrencilerin bizzat sosyal becerilerinde ortaya çıkan dönüşüm ve gelişim olduğu söylenebilir. Benzer biçimde arabulucu öğrencilerin öne çıkardığı diğer etkiler ise özgüven, olgunlaşma, kendini iyi hissetme ve çevre ile daha iyi iletişim ve ilişki kurma kapasitesine yapılan katkıdır. Dolayısıyla bu temalar arabulucu öğrencilerin içsel güçlülük duyguları yaşamasına yol açacak bağlamı da örtük olarak ortaya çıkardığı söylenebilir. Bu çalışmada elde edilen sonuçlar Batı alan yazında birçok araştırmacı tarafından (Johnson ve Johnson, 1996b; Moriarty ve McDonald, 1991; Williamson vd., 1999; Bush ve Folger, 2005; Maxwell, 1989; Messing, 1993; Türnüklü, 2011) öne sürülen sonuçlarla da paralellik göstermektedir.

Akran arabuluculuğun özellikle arabulucu öğrencilerde ortaya çıkardığı bir başka olumlu etki ise, arabulucuların arkadaşlık ilişkilerinde ortaya çıkardığı dönüşümdür. Arkadaşlık ilişkilerine olan katkının başında arkadaşlarını arabuluculuk toplantısı sürecinde tanıma fırsatı elde etmeleri gelmektedir. Sorun çözme sürecinde ortaya çıkan sosyal etkileşimler ve diyaloglar öğrencilerin birbirlerini tanıma ve değerlendirme açısından anlamlı sonuçlar ortaya çıkardığı

saptanmıştır. Bir diğer katkı ise, arabuluculuk yoluyla kazanılan sosyal beceriler ve ilişki yönetim becerileri nedeniyle, arkadaş ilişkilerini, kurma, sürdürme ve yönetme konusunda yeterlik kazanmanın geldiği saptanmıştır. Buna ek olarak dönüşen ve gelişen öğrencilerin, diğer öğrencilerin gözündeki anlam ve değerde değiştiği için kendilerine başvuru alan akil kişiler pozisyonu aldıkları öğrenci söylemlerinden anlaşılmaktadır. Bu sonuçlar Humpries (1989)'in belirtmiş olduğu arabuluculuğun sadece öğrencilere değil aynı zamanda okulun sosyal yapısına yönelik katkı ile paralellikler göstermektedir.

Akran arabuluculuğun bu olumlu yönlerinin yanı sıra, olumsuz yönlerine ilişkin yapılan sorgulama ve incelemelerde, genellikle olmadığı işaret edilmesine karşın, azda olsa öne çıkan etkiler olarak derslerin engellenmesi, tarafsız kalabilmek, kıskançlık ve çaresizlik duygusu öne çıkmıştır. Bazen taraf tutulduğunun düşünülmesi, ciddiye alınmamak, küçük düşürülmek gibi durumlarla karşılaşılması, arabulucu öğrencilerin öne çıkardığı olumsuz durumlar olarak saptanmıştır.

Akran arabuluculuğun gerek arabulucular gerek anlaşmazlık yaşayan taraflar gerekse anlaşmazlık yaşanan ortam üzerindeki olumlu etkileri geleceğin çalışanları, yöneticileri, ebeveynleri ve ülke yönetiminde sorumluluk alıp söz sahibi olacak bireylerini dönüştürme yönündeki etkisi yaşananlardan ve ifade edilenlerden çok daha büyüktür. Akran arabuluculuk modeli; anlaşmazlık yaşayan bireylerin anlaşmazlıklarını çözebildikleri, öğrenilmiş çaresizlik yerine öğrenilmiş güçlülüğü hayata geçirebildikleri, uzlaşma ile barış kültürünün “birey” odaklı uygulamasıdır.

Yukarıdaki yer alan sonuçların ışığı altında, akran arabuluculuk modelinin bir anlaşmazlık yönetim modeli olarak ortaokuldan başlanarak lise eğitiminin sonuna kadar, okullarda 8 yıl boyunca uygulanmasının, öğrencilerin sosyal, duygusal, ahlaki ve davranışsal dönüşümleri ve gelişimleri açısından gerekli olduğu söylenebilir. Arabulucu öğrenciler bir yandan arkadaşları arasında yaşanan anlaşmazlıkların yapıcı ve barışçıl olarak yönetilmesini sağlarken, diğer yandan kendi kişisel becerilerini geliştireceklerdir. Bu nedenle ortaokul ve liselerde bir anlaşmazlık yönetim modeli olarak, akran arabuluculuğun uygulanmasının, hem öğrenci şiddetinin dönüştürülmesi hem de öğrencilerin becerilerinin gelişimi açısından önemli olduğu söylenebilir.

Bu çalışmanın diğer araştırmacılar için ortaya çıkardığı sonuç ise, arkadaşlarının anlaşmazlıklarında arabuluculuk yapan öğrencilerin davranışlarında ve düşünme stillerinde hangi değişikliklerin ve nasıl ortaya çıktığının yeni çalışmalar ile ayrıca ve detaylı olarak incelenmesinin gerektiğidir. Aynı zamanda, akran arabuluculuk uygulamalarını gerçekleştiren okullardaki öğretmenler ile okul yönetimlerinin akran arabuluculuğu ve arabulucuları algılayışı da ele alınması gereken diğer çalışma konuları olarak ele alınmalıdır.

KAYNAKÇA

Bell, K. S., Coleman, K. J., Anderson, A. ve Whelan, P. J. (2000). The effectiveness of peer mediation in a low-SES rural elementary school. *Psychology in the Schools*, 37 (6): 505-516.

Bickmore, K. (2002). Peer mediation training and program implementation in elementary schools: Research results. *Conflict Resolution Quarterly*, 20 (2): 137-160.

Bush, R. A. B. ve Folger, J. P. (2013). *Arabuluculuk ve getirileri: Dönüşümsel çatışma yaklaşımı*. (Çev.: G. Sart). Ankara: Nobel Yayınları.

Cantrell, R., Parks-Savage, A. ve Reh fuss, M. (2007). Reducing levels of elementary school violence with peer mediation. *Professional School Counseling*, 10 (5): 475-481.

Folger, P. J., Poole, S. M. ve Stutman, K., R. (2013). *Çatışma yönetimi: İlişkiler, gruplar ve kuruluşlar için stratejiler*. (Çev: F. Akkoyun). Ankara: Nobel Yayınları.

Humphries, T. L. (1999). Improving peer mediation programs: Student experiences and suggestions. *Professional School Counseling*, 3 (1): 13-21.

Johnson, D. W. ve Johnson, R. T. (1995). Teaching students to be peacemakers: Results of five years of research. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 1 (4): 417-438.

Johnson, D. W. ve Johnson, R. T. (1996a). Training elementary school students to manage conflict. *Journal of Group Psychotherapy, Psychodrama & Sociometry*, 49 (1): 24-38.

Johnson, D. W. ve Johnson, R. T. (1996b). Effectiveness of conflict managers in an inner-city elementary school. *Journal of Educational Research*, 89 (5): 280-287.

Johnson, D. W. ve Johnson, R. T. (1997). The impact of conflict resolution training on middle school students. *Journal of Social Psychology*, 137 (1): 11-22.

Johnson, D. W. ve Johnson, R. T. (2001). Peer mediation in an inner elementary school. *Urban Education*, 36 (2): 165-178.

Johnson, D. W., Johnson, R. T., Mitchell, J., Cotton, B., Harris, D. ve Louison, S. (1996). Effectiveness of conflict managers in an inner-city elementary school. *Journal of Educational Research*, 89 (5): 280-287.

Lane, P. S. ve McWhirter, J. J. (1992). A peer mediation model: Conflict resolution for elementary and middle school children. *Elementary School Guidance & Counseling*, 27 (1): 15-23.

Maxwell, J. P. (1989). Mediation in the schools: Self-regulation, self-esteem, and self-discipline. *Mediation Quarterly*, 7 (2): 149-155.

Messing, J. K. (1993). Mediation: An intervention strategy for counselors. *Journal of Counseling & Development*, 72 (1): 67-73.

Miles, B. M. ve Huberman, M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. Thousand Oaks, CA: Sage Publication, Inc.

Moriarty, A. ve McDonald, S. (1991). Theoretical dimensions of school-based mediation. *Social Work in Education*, 13 (3): 176-185.

Smith, S., W., Daunic, A. P., Miller, M. D. ve Robinson, T. R. (2002). Conflict resolution and peer mediation in middle schools: Extending the process and outcome knowledge base. *Journal of Social Psychology*, 142 (5): 567-586.

Sweeney, B. ve Carruthers, W. L. (1996). Conflict resolution: History, philosophy, theory, and educational applications. *School Counselor*, 43 (5): 326-344.

Thompson, S. M. (1996). Peer mediation: A peaceful solution. *School Counselor*, 44 (2): 151-155.

Türnüklü, A. (2011). Peer mediators' perceptions of the mediation process. *Education and Science*, 36 (159): 179-191.

Türnüklü, A., Kaçmaz, T., İkiz, E., Balcı, F. (2009a). *Liselerde öğrenci şiddetinin önlenmesi: Anlaşmazlık çözümü, müzakere ve akran arabuluculuk eğitim programı*. Ankara: Maya Akademi.

Türnüklü, A., Kaçmaz, T., İkiz, E. ve Balcı, F. (2009b). *Liselerde öğrenci şiddetinin önlenmesi: Anlaşmazlık çözümü, müzakere ve akran arabuluculuk eğitim programı öğrenci etkinlik kitabı*. Ankara: Maya Akademi.

Williamson, D., Warner, D. E., Sanders, P. ve Knepper, P. (1999). We can work it out: Teaching conflict management through peer mediation. *Social Work in Education*, 21 (2): 89-97.